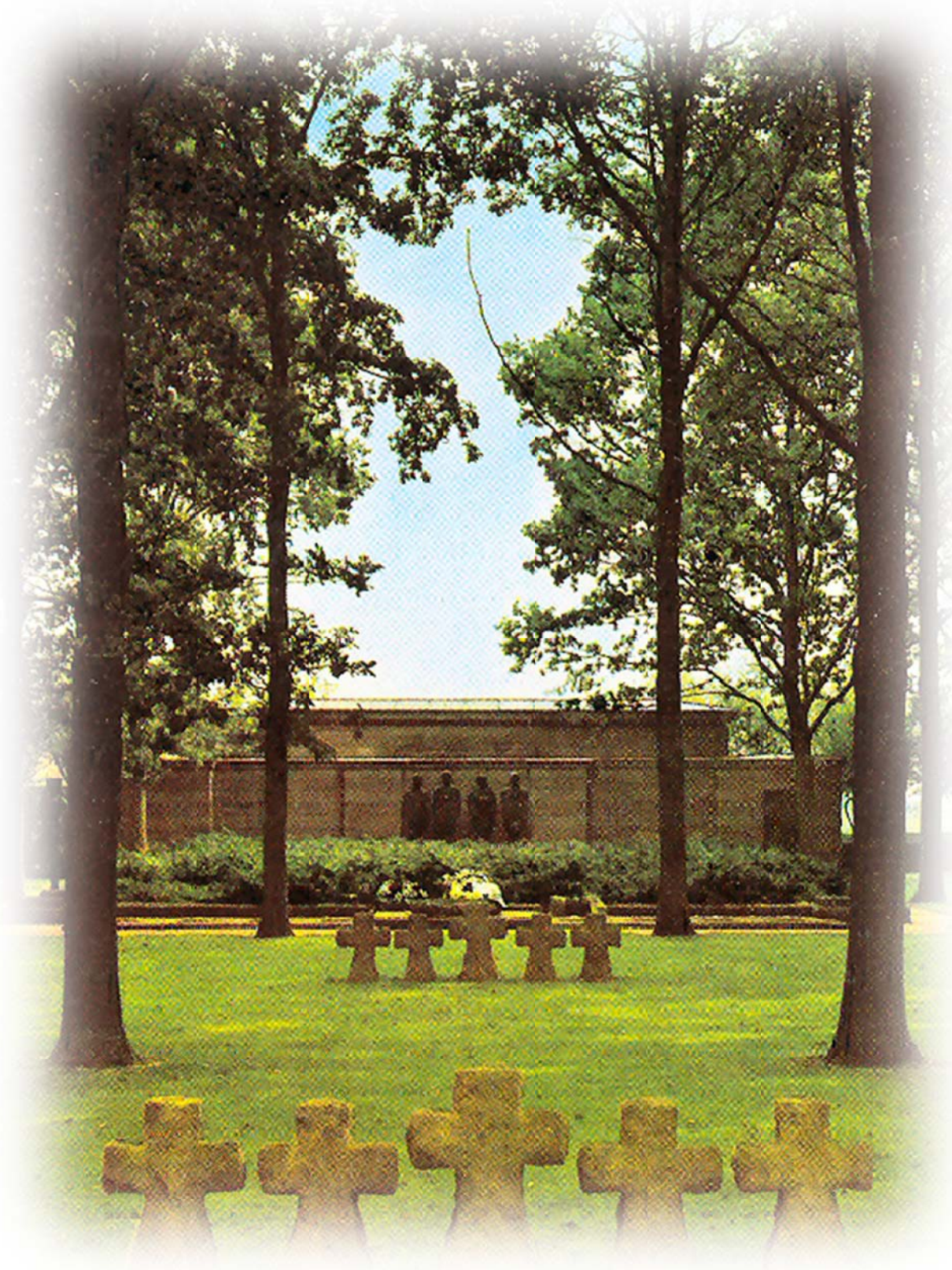

Remembrance Days

Deutscher Soldatenfriedhof Langemark

vrijdag 11 & zaterdag 12 november 2016

Remembrance Days 2016

Vrijdag 11 & zaterdag 12 november 2016

Voor het elfde jaar op rij kunnen wij in Ieper de plechtigheden bijwonen naar aanleiding van de herdenking van de Wapenstilstand. Dankzij het stadsbestuur van Ieper en dankzij het bestuur van de Last Post Association kunnen wij ook dit jaar de speciale Last Post plechtigheid op 11 november om 11 uur onder de Menenpoort bijwonen.

Naast het traditionele programma dat afgesloten wordt met het concert *The Great War Remembered* in de Sint-Maarten kathedraal worden dit jaar twee extra activiteiten aan het programma toegevoegd.

In de namiddag volgen we een workshop in de Ieperse kazematten van *Coming World Remember Me*.

Dit project wordt uitgevoerd in opdracht van de provincie West-Vlaanderen en maakt deel uit van het grootschalige herinneringsproject *GoneWest/Reflections on the Great War*.

Tijdens de periode 2014-2018 nemen duizenden mensen uit Vlaanderen maar ook uit de rest van de wereld, deel aan de *making of* door 600.000 beeldjes uit klei te boetsen. Daarbij staat elk beeldje voor één van de 600.000 slachtoffers die in België het leven lieten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Bij elk beeldje hoort een *dogtag*, een identificatieplaatje voor frontsoldaten. Op deze dog tag staat een slachtoffernaam uit de digitale 'Namenlijst' die door het In Flanders Fields Museum in Ieper wordt samengesteld.

Ook de naam van de maker komt op de *dog tag*. Zo verenigen verschillende nationaliteiten en generaties zich in de herdenking.

In het voorjaar van 2018 zal de installatie geïmplementeerd worden op één van de meest bevochten plekken van de Eerste Wereldoorlog: het niemandsland van de frontzone rond Ieper. De indrukwekkende kunstininstallatie *Coming World Remember Me* moet ons herinneren aan de zinloosheid van oorlog: gisteren, vandaag en morgen.

De workshop zelf bestaat uit een inlevingsmoment, een demonstratie, het zelf effectief maken van een beeldje uit klei en een reflectiemoment.

We sluiten 11 november af met een avondwandeling onder leiding van een stadsgids die fungeert als nachtwacht. Hij wacht ons op met hellebaard en flambouw aan de Rijselpoort en hij loodst ons door de duisternis van het middeleeuwse Ieper waar hij enkele bekende en onbekende middeleeuwse hoekjes letterlijk zal toelichten...

Op zaterdag 12 november maken we een rondrit in de regio. In Zillebeke bezoeken we het Hooge Crater museum, we maken er ook een wandeling in de omgeving onder de deskundige leiding van een gids die ons een aantal sites en monumenten zal laten zien.

In de namiddag brengen we een bezoek aan *Poelcapelle British Cemetery* met onder andere het graf van de Ierse kindsoldaat John Condon (14).

We bezoeken nadien de nieuw ingerichte Duitse *Studentenfriedhof* in Langemark, met de vier soldatenbeelden van Emil Krieger.

Afsluiten doen we in een heel bijzondere locatie: het luchtvaartmuseum 'Old Leghem'. De eigenaar en bouwer van de toestellen zal ons rondleiden door zijn museum met replica's op schaal 1:3 van bekende en minder bekende vliegtuigen uit de Grote Oorlog.

Blij dat u opnieuw deelneemt aan één of aan beide van deze ongetwijfeld weer boeiende en aangrijpende *Remembrance Days*!

Stefaan Vandebussche

September 2016.

Annemie

Op donderdag 24 maart 2016 namen wij in de dekanale Sint-Michielskerk afscheid van onze vriendin Annemie Watteeuw. Zij overleed op donderdag 17 maart 2016, ze was 58 jaar jong.

Annemie werkte vele jaren voor Vlaams minister, Vlaams volksvertegenwoordiger en burgemeester van Roeselare Luc Martens.

Na de verkiezingen van 2009 ging zij aan de slag op het privé-secretariaat van Vlaams minister Hilde Crevits.

Annemie was een discrete, stipte en nauwgezette persoonlijk medewerkster. Graag gezien door haar collega's, gewaardeerd door haar bazen.

Annemie nam bij de eerste editie in 2006 al deel aan de 11-november uitstap. Ieder jaar opnieuw keek zij uit naar die dag of die meerdaagse. Ze was altijd bij de eerste inschrijvers, of ze zei bij het afscheid op 11 november 's avonds: "Zet mij al maar op de lijst voor volgend jaar."

Op 11 november 2014 kon ze er niet bij zijn, haar ziekte belette haar dat toen. Zij was vol vertrouwen dat ze er in 2015 wél zou bij zijn, jammer genoeg lukte dat toen ook niet meer.

Annemie op de Duitse militaire begraafplaats Menen-Wald, 11-11-2012.

We zullen het dit jaar moeten stellen met de herinnering aan haar.

Haar plaats in Kom il Foo in Ieper: het was drummen om bij haar aan tafel te kunnen zitten.

Annemie heeft haar ziekte moedig gedragen, zij bleef vol vertrouwen, vol geloof.

Daarvoor sta ik in bewondering, dat maakt mij nederig.

Programma dag 1

Vrijdag 11 november 2016

- 08u30** Aankomst (eigen vervoer) bij de Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze, Zonnebeekseweg 385, Ieper.
- 08u45** Herdenkingshulde op de Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze.
- 09u00** Vertrek (eigen vervoer) naar een parkeerplaats in de buurt van het station van Ieper (René Colaertplein of Esplanade).
- 09u20** Koffie in **tearoom Kom il Foo**, Tempelstraat 7, Ieper.
- 09u50** Wandeling **in groep** via de Grote Markt naar de Menenpoort.
- 11u00** **Speciale Last Post plechtigheid onder de Menenpoort** met het **Sint-Niklaas mannenkoor** en de **Koninklijke Harmonie Ypiana**
- 12u15** Wandeling van de Menenpoort via de vestingroute naar de Rijselpoort
Onderweg bezoek aan **Ramparts Cemetery**, Majoorgracht.
- 13u15** Lunch in tearoom Kom il Foo
- 14u30** Workshop '**Coming World Remember Me**' in De Kazematten, Bollingstraat 1, Ieper
- 16u30** Concert '**The Great War Remembered**' in de Sint-Maarten kathedraal
- 18u15** Avondmaal in restaurant 't Ganzeke, Vandepereboomplein 5 in Ieper
- 20u00** Avondprogramma: wandeling '**De Nachtwacht**', vertrek aan de Rijselpoort.
- 22u00** Einde

Saint-Charles de Potyze

Zonnebeekseweg 385 Ieper

Saint-Charles de Potyze is de grootste Franse militaire begraafplaats in België.

De begraafplaats telt meer dan 4.200 graven, waarvan 762 niet geïdentificeerd zijn.

Hier vind je ook 96 islamitische grafstenen, bovenaan afgerond met een hoefijzerboog.

Dit is één van de twee Franse militaire begraafplaatsen in de Westhoek. De tweede is een massagraf op de Kemmelberg. De begraafplaats werd op 2 mei 1928 ingehuldigd.

De ingangspoort van de Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze.

De meeste hier bijgezette soldaten stierven tussen oktober 1914 en april 1915, bij de eerste en tweede slag om Ieper.

Veel Franse soldaten die in West-Vlaanderen sneuvelden, zijn begraven op Belgische en op Britse militaire begraafplaatsen. Ook op sommige civiele kerkhoven, zoals o.a. in Koksijde, Roeselare en Veurne, waar ereperken zijn voor Franse gesneuvelden.

In dit nieuwe blok bij de ingang wordt het register bewaard. Het bevat alle namen en grafnummers van de hier begraven Franse soldaten.

Vermoedelijk liggen hier 4.244 Franse militaire begraven:

- 3.593 doden in individuele, dubbele en collectieve graven,
- 616 doden in een 'Ossuaire' of massagraf,
- 35 recente graven met stoffelijke overschotten die recent gevonden werden bij werkzaamheden in de Ieperboog.

Saint-Charles de Potyze is een 'open' begraafplaats: achteraan kunnen nog nieuwe graven toegevoegd worden.

De meeste van de 30.000 Franse gesneuvelden van de eerste en tweede slag om Ieper (najaar 1914 en voorjaar 1915) werden overgebracht naar de begraafplaats van Notre-Dame de Lorette in Souchez, bij Arras in Noord-Frankrijk.

De enige andere Franse militaire begraafplaats in Vlaanderen bevindt zich in Machelen-aan-de-Leie en telt 766 graven van gesneuvelden uit het eindoffensief.

De begraafplaats werd in oktober of november 1914 aangelegd vlakbij de "Ambulance Saint-Charles", een verbandpost ingericht in de gebouwen van een wijkschooltje op de plaats van de huidige begraafplaats.

Een calvariekruis met beeldengroep werd in 1968 opgericht door het 'Comité d'Entente des Amis Combattants d'Ypres'. Vooraan een dode soldaat, vóór het kruis drie treurende vrouwen, op de sokkel ondersteunen Maria en Johannes de gekruisigde Christus.

Iedere divisie of ieder regiment heeft een eigen hoekje waar de eigen gesneuvelden worden bijgezet.

De begraafplaats is degelijk georganiseerd, alle graven hebben een nummer en er worden nauwkeurige lijsten opgemaakt.

In april 1915 verlaten de Franse troepen definitief deze sector.

Bij de Duitse doorbraak in mei 1915 komt de begraafplaats midden in de vuurlinie te liggen.

Het artillerievuur vernielt één na één de houten kruisen, die de kostbare informatie bevatten voor latere identificatie.

Op 31 juli 1917 begint de derde slag om Ieper en opnieuw houdt de artillerie lelijk huis: achteraf wijst niets er nog op dat hier ooit een begraafplaats met duizenden graven was.

Wanneer in april 1918 het Duitse lenteoffensief losbarst, moeten de Britten het zo moeizaam veroverde terrein opnieuw prijsgeven.

Waar eens de begraafplaats Saint-Charles lag, bevindt zich nu de eerste Duitse linie, de zogenaamde "Frankenstellung".

Op 28 september 1918, de eerste dag van het bevrijdingsoffensief, wordt deze stelling volledig overhoop geschoten.

En de doden wordt geen rust gegund.

Het monument boven het massagraf achteraan de begraafplaats.

Vanaf 1919 wordt de begraafplaats volledig opnieuw opgegraven. Er rest een door onkruid overwoekerde vlakte met resten van loopgraven en een plaatijzeren hut als lijkenhuisje.

Saint-Charles de Potyze fungeert vanaf 1919 ook als verzamelplaats voor de overal verspreide graven, die aanvankelijk een grafkruis op de vindplaats kregen. Op de begraafplaats zelf heerst de grootste wanorde. Van overal worden lijken aangevoerd, die soms dagenlang in ruwhouten kisten op een hoek van de begraafplaats opgestapeld blijven. Elders wordt door families tot ontgraving overgegaan. De Franse overheid liet de nabestaanden de keuze tussen repatriëren of begraven op een militaire begraafplaats in Vlaanderen of in Frankrijk.

Bij een eerste organisatie van de militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze krijgen alle graven een eenvoudig withouten grafkruis met de naam in zwarte letters. Langs beide zijden van de centrale laan worden enkel officieren begraven. Veel oudstrijders die op bedevaart komen en hulde willen brengen aan hun gesneuvelde kameraden, zijn diep teleurgesteld over de toestand van de Franse begraafplaatsen in Ieper en Kemmel.

Zes jaar na het einde van de oorlog, wanneer de Britse begraafplaatsen reeds hun definitief en verzorgd uitzicht hebben, laat de toestand op Saint-Charles de Potyze zo erg te wensen over, dat in het Franse oudstrijdersblad "La voix du Combattant" een noodkreet weerklinkt. Onder de titel "La misère des morts" verschijnt een uitgebreid artikel van Edmond Boom uit Comines (Fr), waaruit zowel onmacht als verbittering spreekt: *3.000 van de onzen rusten in een stuk braakliggende grond, dat als naam draagt "Cimetière militaire Français de Saint-Charles Ypres". De ingangspoort, als men die zo mag noemen, ligt in stukken uiteen. Achteraan op het Cimetière ziet men een soort hok, bestaande uit ijzeren platen van op het front, waarin 7 of 8 lege kisten staan weg te rotten. Vruchteloos zal men zoeken naar iets dat aan Frankrijk herinnert, alleen een klein monumentje werd er door de Ieperse (!) bevolking in 1920 opgericht.*

Amper een tiental graven zijn onderhouden, en de plechtigheden op 1 of 11 november beperken zich tot het neerleggen van een bloemenkrans door de stad Ieper en de Britse gravendienst. Door hun eigen land worden onze doden zelfs niet geëerd... Kruisjes, waarvan de letters langzaam door de regen worden uitgewist, vallen om, en het hart van de oudstrijders doet pijn, wanneer zij deze slordige 24 rijen van elk 120 graven zien.

Het Cimetière ligt er meestal volledig verlaten bij: niemand om te onderhouden, geen bloemen, geen beplantingen, overal gras en onkruid. En tussen de graven is het nog erger: vermits er geen afwateringssysteem is voorzien, liggen de meeste graven in een ware modderpoel.

En dat is nog niet alles! Naast deze verregaande verwaarlozing moeten wij nog een pijnlijker aspect vermelden: de voortdurende ontering en het gesol met de lijken van onze dierbare overleden strijdmakers! Het ergste valt te zien in het zogenaamde lijkenhuisje. Een stapel oude klederen en uniformstukken van de doden, waartussen men zelfs het rode laken uit 1914 kan ontwaren. En daarnaast kan men een aantal lijkkisten zien, zo maar op elkaar gestapeld. De opengereten planken kunnen noch beenderen, noch overblijfselen van militaire uitrusting verhullen. Zo heeft men onze doden van onder hun kruisen met kokardes weggehaald, om ze boven de grond te laten verkommeren! En wij laten de driekleurige kokardes verroesten, de kruisen omvallen, de afsluiting platgereden worden... Binnenkort zullen de toeristen zich afvragen of hier werkelijk Fransen hebben gestreden, want niets zal nog herinneren aan hun aanwezigheid. Men ontgraaft, hergroepeert, brengt ganse kerkhoven over, terwijl de Engelsen voor enkele tientallen graven een afzonderlijk kerkhof aanleggen. Arme Franse gesneuvelden... Geen opschrift, geen enkele aanduiding herinnert aan jullie offer. Het kerkhof Saint-Charles is werkelijk een schande voor Frankrijk!

Op zondag 19 april 1925 concretiseert het verzet tegen de lamentabele toestand zich in een indrukwekkende betoging. Een vijftigtal Franse en Belgische oudstrijdersverenigingen houdt er een stilzwijgend protest tegen de verregaande verwaarlozing van de begraafplaats. Geen enkele redevoering wordt er uitgesproken! Men hoort er alleen klaoengeschal en men ziet er de aanwezige vaandels die zich buigen over de rijen omgevallen kruisen... Daarna volgt het appel van alle aanwezige verenigingen. Er is een eenvoudig maar waardig protest. Pas op zondag 2 mei 1928 wordt de begraafplaats ingewijd door de bisschop van Rijsel. Ter gelegenheid van deze plechtigheid wordt er een centrale ingangspoort geplaatst, identiek aan deze op de militaire begraafplaatsen in Frankrijk.

Het Cimetière heeft ondertussen ook een beter uitzicht gekregen, maar nog steeds zijn de houten kruisen niet vervangen.

Bij slechte weersomstandigheden is alleen het middenpad begaanbaar, en het onderhoud van de paden en aanplantingen laat nog veel te wensen over. Pas in de jaren 1930 zullen de houten kruisen vervangen worden door betonnen crucifixen.

Saint-Charles de Potyze circa 1930.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ligt de Franse dodenakker er verlaten en verwaarloosd bij.

In 1947 wordt door de Ieperse bevolking een nieuw monument opgericht boven het massagraf, dit ter vervanging van het arduinen monument in de centrale laan. Deze driezijdige obelisk draagt als opschrift "Hommage de la population Yproise – 20.10.1922 – 18.05.1947". Onderaan zijn oude herdenkingsplaten aangebracht van de oudstrijdersverenigingen van het 32ste, 66ste en 125ste Regiment Infanterie en van de 17de Divisie.

In 1968 werd een opvallende, Bretoens geïnspireerde kalvariegroep opgesteld aan de straatzijde, mede als eerbetoon aan de vele Bretoenen die in Vlaanderen het leven lieten. Het indrukwekkende monument is van de hand van J. Fréour en stelt de treurende moeders en weduwen voor bij het lijk van een gesneuvelde soldaat.

Vanaf 1975 worden de grauw geworden betonnen grafkruisen met hun onleesbaar geworden naamplaatjes vervangen door nieuwe kruisen uit witte kunststof. Ook deingangspoort en het centrale pad worden opgefrist zodat de begraafplaats er eind 1978 opnieuw verzorgd bijligt.

Een hoefijzervormige grafsteen voor moslims, een kruis voor christenen, een afgeronde stèle met een davidster voor joden.

In recente graven achteraan de begraafplaats liggen de stoffelijke resten van Franse militairen die gevonden werden tijdens opgravingen of grondwerken in de regio. Op 2 juli 1998 werd een lichaam gevonden dat geïdentificeerd kon worden als zijnde dat van François Metzinger, soldaat van het 3de Zouaven, en gesneuveld na de eerste gasaanval van 22 april 1915.

De Menenpoort

De Menenpoort is één van de bekendste monumenten van de Eerste Wereldoorlog. De poort werd door de Britse architect Sir Reginald Blomfield ontworpen als een klassieke triomfboog op de plaats van de vroegere doorgang doorheen de stadsomwalling richting Menen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was de Menin Gate niet meer dan een doorgang in de vestingen, geflankeerd door de beelden van twee leeuwen die het stadswapen vasthielden.

Deze zwaar beschadigde, maar intussen gerestaureerde leeuwen werden in 1936 aan Australië geschonken, waar ze nu het graf van de Onbekende Soldaat sieren in het Australian War Memorial in Canberra.

Omdat langs de Menenpoort duizenden Britten naar het front optrokken, werd dit de uitverkoren plek om het meest prestigieuze Britse monument te bouwen.

Omwille van zijn ontstaansgeschiedenis - monument ter herinnering aan wapenfeiten, maar ook monument ter nagedachtenis van de vermisten – heeft de Menenpoort een ietwat dubbel karakter: zowel triomfantelijk (uitzicht als triomfboog, leeuw op oostzijde) als piëteitsvol (de namenlijsten, de sarcofaag op de westzijde).

Daardoor kan iedereen er de interpretatie aan geven die hij of zij wil.

De Menenpoort groeide binnen de kortste keren uit tot een bedevaartsoord voor al wie een familielid in de Salient verloren had.

Het grootse monument werd ingehuldigd op 24 juli 1927 in aanwezigheid van koning Albert I en van de Britse veldmaarschalk Plumer.

De Menenpoort in Ieper.

Tijdens de openingsceremonie speelden klaroenblazers van de Somerset Light Infantry voor het eerst de Last Post.

Dat maakte sterke indruk op de Ieperse politiecommissaris Pierre Vandenbraambussche en hij vatte het plan op om een ceremonie met een meer permanent karakter op te zetten.

De Last Post werd nog twee maanden lang na de inhuldiging gespeeld en vanaf 1 juli 1928 werd het een dagelijkse gewoonte. Sindsdien heeft de Last Post iedere avond weerklonken, of er nu weinig of geen volk was, ondanks hittegolf, sneeuwstorm of zwaar onweer.

Enige onderbrekingen in deze lijst waren de periodes van 1 oktober 1928 tot 1 mei 1929 en tijdens de bezetting gedurende de Tweede Wereldoorlog. Maar op de dag zelf van de bevrijding (6 september 1944) werd de traditie reeds hernomen.

Op de stenen platen van de panelen binnenin de Menenpoort, tegen de muren van de trappen en onder de galerijen, zijn ongeveer 55.000 namen gebeiteld van vermisten en niet-geïdentificeerde gesneuvelden van vóór 15 augustus 1917.

De namen van de andere vermisten werden gebeiteld in de muren van het Tyne Cot Cemetery in Passendale.

Eretekens voor de Last Post Association

Op 14 april 2016 ontvingen drie verdienstelijke leden van de Last Post Association een ereteken uit handen van burgemeester Jan Durnez, provinciecommandant Christophe Onraet en CWGC-directeur Ian Hussein omwille van hun onvermoeibare en onbaatzuchtige inzet bij het levendig houden van de herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in de schoot van de Ieperse Last Post Association.

Het gaat om vice-voorzitter Mathieu Mottrie, secretaris Ian Connerty en klaroener Jan Callemein, die respectievelijk de onderscheiding Officier in de Leopoldsorde, Ridder in de Kroonorde en Ridder in de Orde van Leopold II ontvingen.

Ian Connerty is secretaris en sinds 1996 actief binnen de vereniging. Hij is de auteur van twee bijzondere boeken over de Last Post Association: *'The Last Post, 30.000 Daily Tributes to the Fallen of the Great War (2015)'* dat gepubliceerd werd naar aanleiding van de 30.000^{ste} Last Post in 2015 en *'At The Going Down of the Sun - 365 soldiers of the Great War'* dat verscheen voor de 25.000^{ste} Last Post in 2002.

Mathieu Mottrie is vice-voorzitter operaties en sinds 2002 lid van de raad van bestuur van de Last Post Association. Hij staat onder andere in voor het concert *'The Great War Remembered'* dat elk jaar op 11 november wordt georganiseerd in de Ieperse kathedraal. Dit bijzonder hoogstaande concert wordt op 11 november 2016 reeds voor de 13de maal georganiseerd.

Jan Callemein is klaroenblazer sedert 29 mei 2008. Samen met zijn momenteel zes collega's staat hij elke dag in voor het blazen van de Last Post onder de Menenpoort en dit in weer en wind, zomer of winter, regen of zon. Jan schat dat hij inmiddels bijna 1.500 maal de Last Post heeft geblazen. In 2012 maakte hij deel uit van de Last Postdelegatie die Australië bezocht.

Voorzitter Benoit Mottrie besluit: "Deze onderscheidingen onderstrepen de inzet van onze vele vrijwilligers. Met onze groep van 25 mensen zorgen wij voor de organisatie van de dagelijkse Last Postplechtigheid onder de Menenpoort. Ik houd er dan ook aan alle medewerkers van de Last Post Association van harte te danken voor hun bijzondere inzet."

11de maand, 11de dag, 11de uur

Speciale Last Post Plechtigheid

Geef acht (klaroeners)

Prominenten groeten:

- de brandweerkorpsen
- het peloton van de CCMP (*Competentiecentrum Materieel en Producten* – Ieper)
- SHAPE (*Supreme Headquarters of the Allied Powers in Europe* – Casteau nabij Mons)

Toespraak door de heer Benoit Mottrie, voorzitter van the Last Post Association

Gebeden:

- E.H. Deken Hemeryck,
- Reverend-Canon Llewellyan
- Dominee van Andel

Last Post (klaroeners)

Exhortation door een vertegenwoordiger van het British Legion

Vers vier van het gedicht '**For the Fallen**' van Laurence Binyon wordt voorgelezen:

**They shall grow not old, as we that are left grow old:
Age shall not weary them, nor the years condemn.
At the going down of the sun and in the morning
We will remember them.**

Minuut stilte

Lament (klaaglied) door een piper

Neerlegging van kransen door ambassadeurs, prominenten en vertegenwoordigers van diverse groepen en verenigingen.

Ondertussen speelt Ypriana ***O valiant hearts***, zij worden vocaal begeleid door het Sint-Niklaas mannenkoor.

Reveille (klaroeners)

God save the Queen (Ypriana)

Brabançonne (Ypriana)

De Vestingroute

De vestingen van Ieper zijn tien eeuwen oud en zijn de best bewaarde van ons land. Eerst waren de vestingen niet meer dan een aarden wal met grachten. Later kwamen stenen muren en torens. Nog later groeiden ze uit tot een complex geheel met bastions, voorversterkingen, grachten en eilanden, tot ze omvangrijker werden dan de stad die ze beschermden.

De vestingroute ontsluit de mooiste plekjes hoog op de vestingwallen en laag bij het water. De wandeling begint bij het Kruitmagazijn.

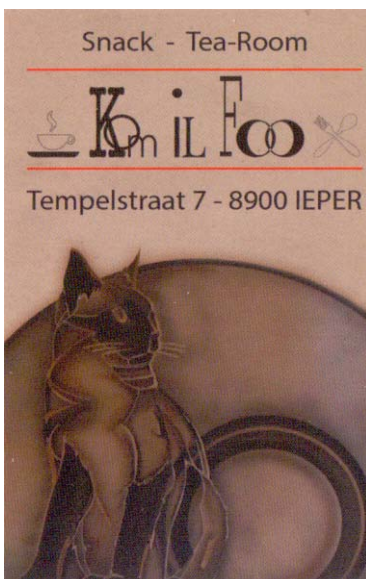
Langs de Boterplas klimt het pad naar de hoofdwal. Verderop, bij de Majoorgracht, vertellen infopanelen over natuurontwikkeling en de Bourgondische vesting.

Over de hele route staan 23 infoborden verspreid. Ze vertellen meer over de turbulente geschiedenis van de vesting, over de evolutie van de middeleeuwse stadswallen tot het Franse vestingcomplex, over de techniek van de oorlogsvoering en over de groei van de stad. In de loop van de geschiedenis zijn er op en rond de vestingen boeiende biotopen tot ontwikkeling gekomen.

Borden geven informatie over de vele planten en dieren die leven op de muren, langs de grachten, oevers en bermen, in de graslanden en tussen de houtkanten.

De oude versterkingen werden een schitterend parklandschap op en om de oude stadswallen dat een krans van groen vormt rondom de stad. Die combinatie van een historische omgeving met een natuurrijk parklandschap maken van de Vestingroute een boeiende ervaring. Wie oog heeft voor natuur ontdekt bovendien mooie diersoorten: heel wat vogels, vlinders en amfibieën vinden in en om de vestingen hun vaste stek.

Kom-il-Foo

*Het ontbijt en de lunch in
Kom il Foo
zijn intussen
een traditie geworden.*

*We worden er opnieuw
vriendelijk onthaald
en kunnen weer genieten
van de
speciaal voor ons
gemaakte
verse hutsepot!*

Ramparts Cemetery – Lille Gate

Ramparts Cemetery, Lille Gate ligt ten westen van de Rijselpoort op de vestingen. Onder de begraafplaats lagen er *dugouts*. De grafstenen zijn allemaal naar de Majoorgracht gericht.

Het waren Franse troepen die in oktober 1914 met de aanleg van deze begraafplaats begonnen. Britse eenheden gebruikten Ramparts Cemetery met intervallen van februari 1915 tot april 1918.

Er worden 193 Commonwealthdoden herdacht, 9 daarvan zijn niet geïdentificeerd. Zij zijn afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk (158), Canada (10), Australië (11) en Nieuw-Zeeland (14 - allen Maori's).

Ramparts Cemetery is nu, samen met het veel grotere Ypres Reservoir Cemetery, de enige militaire begraafplaats binnen de stadswallen.

Op 11 november 1999 werden er vier onbekende soldaten begraven die werden gevonden bij opgravingen naast de Sint-Jacobskerk. De begraafplaats is omgeven door een taxushaag, symbool voor de eeuwige liefde.

Op de begraafplaats werd ook de urne met de as van de auteur Rose Coombs begraven. Daarvoor werd hoogst uitzonderlijk toestemming gegeven, mits er op geen enkele manier op de begraafplaats zelf een aanduiding te vinden zou zijn. Het enige wat toegestaan werd, was het aanbrengen onder de Rijselpoort van een bordje met *Rose Coombs Walk*.

Rose Coombs (MBE) is de schrijfster van *Before Endeavours Fade*, een boek dat zorgde voor een heropflakking van het oorlogstoerisme. Zij was ook jarenlang werkzaam in het Imperial War Museum in Londen.

Rose Coombs overleed op 7 januari 1991 en zij liet aan de stad Ieper als legaat haar zeer uitgebreide bibliotheek met boeken over de Eerste en Tweede Wereldoorlog na.

De *Rose Coombs Memorial Walk* kan men beschouwen als een verre voorloper van de huidige toeristische vestingroute.

Rose Coombs was een begrip in Ieper en zij wandelde destijds graag op de vestingen, die zij betrad aan de Rijselpoort.

Wie daar het bord liet plaatsen ter hare nagedachtenis is onbekend, maar het stadsbestuur en de Dienst voor Toerisme hebben besloten het bord te laten staan.

Coming World Remember Me

Workshop in De Kazematten, Bollingstraat 1 Ieper

Tijdens de periode 2014-2018 kunnen mensen wereldwijd, onder de titel *Coming World Remember Me*, workshops volgen om samen 600.000 beeldjes te maken uit klei; één beeldje voor iedere gesneuvelde op Belgische bodem uit de Eerste Wereldoorlog.

Op het einde van de herdenkingsperiode, in 2018, komen alle beeldjes samen in een land-art installatie in het provinciaal domein De Palingbeek in Ieper.

Ook in Ieper kun je een workshop volgen. Je kunt hiervoor van dinsdag tot en met zaterdag terecht in het onthaalcentrum De Kazematten, Bollingstraat 1 van 13u30 tot 18u00. Het onthaalcentrum in de Kazematten bevindt zich achter de Sint-Jacobskerk, op pakweg 100 meter van de Menenpoort.

Een beeldje maken neemt slechts 15 minuten in beslag. Een peter- of meterschap kost 5 euro. De helft van dit bedrag wordt rechtstreeks doorgestort aan een goed doel dat kinderen helpt in oorlogssituaties.

Elke peter of meter ontvangt een certificaat van deelname met hierin een dog tag met CWRM stempel.

Aan elk beeldje komt een dog tag met daarop de naam van een peter of meter en de naam van één van de slachtoffers opgenomen in 'De Namenlijst' die het *In Flanders Fields Museum* samenstelt.

Meer info vind je op de website www.cwrmb.be, telefonisch op 058 623 929 of via e-mail cwrmb@vzwkunst.be.

Een certificaat van deelname.

Het beeldje *New Generation* werd op basis van een ontwerp van kunstenaar **Koen Vanmechelen** door Anno Dijkstra gemodelleerd.

In een tweede fase werd het model om technische redenen geremodelleerd door de keramiste Natasja Lefevre.

Het beeldje stelt een menselijke figuur voor die, ineengedoken en in zich gekeerd, zichzelf en de wereld beschouwt.

De **ruggengraat** van het beeldje wordt na het persen nog eens extra benadrukt.

Zo is het beeldje klaar om zich opnieuw te ontplooiën, om zich als het ware te ontpoppen.

In dit opzicht staat *New Generation* symbool voor een hoopvolle toekomst.

Bij elk beeldje hoort een dog tag, een identificatieplaatje.

Het figuurtje uit Ieperse klei is een universeel artefact dat perfect de uiteindelijke boodschap van *Coming World Remember Me* weergeeft: wij zijn de anderen en de eerdere. Elke nieuwe generatie is mee verantwoordelijk voor het dragen en koesteren van het universele streven naar vrede.

Een blik op zaal 5 van de Ieperse Kazematten. Hier maken wij op vrijdag 11 november tussen 14 en 16u een beeldje.

In 2018, zodra aan alle beeldjes een naam toegewezen is, ontvang je als deelnemer een e-mail met de naam van de aan uw beeldje gelinkte persoon.

Dit kan een man of een vrouw zijn, een Belg of Indiër, Brit, Duitser, Fransman, Senegalees,...

Een groep aan de slag met de taaie Ieperse klei...

De Sint-Maarten kathedraal

De kerk van het Sint-Maartensklooster werd opgetrokken tussen 1230 en 1370. De rijkdom van de stad in de 13de eeuw zorgde voor welvaart en een grote bloei, ook van de kerkelijke architectuur. De bouw van de Sint-Maartenskerk en de bouw van de Lakenhalle rond 1250 moeten ongeveer gelijktijdig gezien worden.

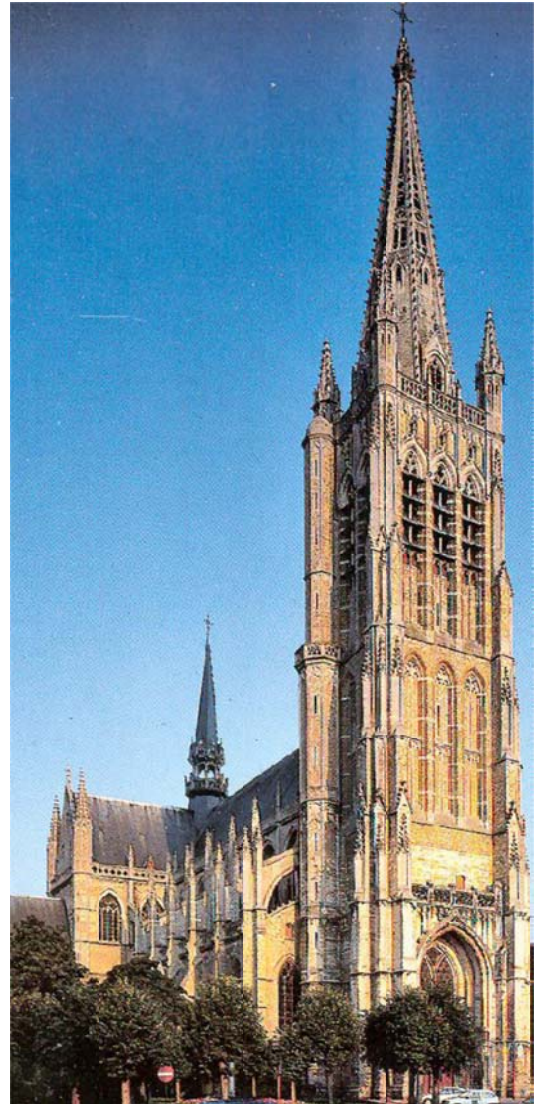
In 1559 werd het bisdom Ieper opgericht door Paus Paulus IV. Het concordaat van Pius VII met Napoleon in 1801 betekende het einde van het 240-jarig bestaan van het bisdom. De bekendste bisschop was ongetwijfeld Cornelius Jansenius, stichter van het Jansenisme, en in deze kathedraal begraven.

Na de verwoesting tijdens de Grote Oorlog werd de kerk op haar 13de eeuwse fundamenten in haar huidige vorm heropgebouwd. Het nieuwe gebouw is een bijna exacte reconstructie van het vroegere gotische gebouw. Dit is te danken aan architect Jules Coomans, die vóór de Eerste Wereldoorlog restauraties uitvoerde aan deze kerk en aan de Lakenhalle, en daardoor over de plannen beschikte. Zo kon hij na 1918 de heropbouw starten.

In de kathedraal zijn veel gedenktekens ter nagedachtenis van de gesneuvelden. Boven het zuidelijke portaal is er een groot en kleurrijk brandraam ter ere van Koning Albert I.

Het brandraam boven het zuidelijk portaal.

De kathedraal van Sint-Maarten.

Vooraan in de kathedraal ligt de grafsteen voor Robrecht van Bethune, de "Leeuw van Vlaanderen", ook wel Robrecht III van Vlaanderen of Robrecht van Dampierre genoemd.

In de zuidelijke zijkapel staat het altaar met het mirakelbeeld van Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne, de patrones van Ieper.

In 1383 werd Ieper belegerd door de Engelsen en de Gentenaars.

De Ieperlingen baden toen intens tot Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne (thuyn=omwalling).

Wanneer de hongersnood hen dreigde fataal te worden, werd het beleg tot ieders verbazing plots afgebroken.

De Ieperlingen dankten Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne voor dit wonder, maar wellicht mochten ze ook "dank u" zeggen aan het grote Franse leger dat vanuit Atrecht aan het optrekken was...

Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne.

Herdenkingsconcert

The Great War Remembered

Last Post Association

The Great War Remembered

Concert 11/11/2016

Een muzikale evocatie van WO I
Vrouwen in de oorlog

11 NOVEMBER 2016, 16.30u & 19.30u
Kathedraal St.-Maarten & St.-Nikolaas, Ieper

**ONLINE
TICKETS**
lastpost.be/concert

Jaarlijks organiseert de Last Post Association op 11 november het 'The Great War Remembered-concert' in de Ieperse Sint Maartenkathedraal.

Dit concert wil bijdragen tot de herdenking door de tijd 100 jaar terug te draaien en het publiek in de atmosfeer van de Grote Oorlog onder te dompelen.

Instrumentale en vocale muziek van de bovenste plank, in combinatie met originele beelden uit de Eerste Wereldoorlog maken dit concert uniek.

De 1.800 bezoekers ervaren letterlijk een muzikale evocatie van de Eerste Wereldoorlog, in het unieke decor van de Ieperse kathedraal.

Avondwandeling De Nachtwacht

Ieper stadscentrum

De Nachtwacht wacht ons op met hellebaard en flambouw aan de Rijselpoort om 20u00. Hij loodst ons door de duisternis van het middeleeuwse Ieper en belicht enkele bekende en onbekende middeleeuwse hoekjes van Ieper.

We maken een wandeling op de vestingen en we brengen een bezoek aan de ijskelder. Via de passerelle en de posterne gaan we terug de stad in we bezoeken de vroegere Heilige Geeststichting. Daarnaast staan de Rijselpoort, de souterrains aan het Houten Paard, de kleinste straatjes en de Vismarkt op het programma.

A. Vandenpeereboomplein 5
8900 IEPEER
tel. 057 20 00 09
ganzeke@telenet.be

gesloten op maandag - fermé le lundi
closed on monday

Programma dag 2

Zaterdag 12 november 2016

- 09u30** Vertrek met een autocar van De Meibloem – Tielt van op de parking aan de Rijselpoort 5 in Ieper, bij de winkels LIDL en Tom & Co.
- 10u00** Aankomst bij **HOOG CRATER**, Meenseweg 467 in Zillebeke.
- 10u00** Openluchtwandeling 'op zoek naar de allerlaatste getuigen'.
- 12u00** Lunch in cafetaria Hooge Crater.
- 12u45** Vrij bezoek aan museum Hooge Crater.
- 13u30** Vertrek per autocar naar **Poelcapelle British Cemetery**, Brugseweg (N313) in 8920 Poelcapelle. Bezoek aan het graf van de Ierse kindsoldaat **John Condon**.
- 15u00** Vertrek per autocar naar de heringerichte Duitse militaire begraafplaats **Studentenfriedhof**, Klerkenstraat 86A in Langemark.
- 16u00** Vertrek per autocar naar het luchtvaartmuseum '**Old Leghem**' in de Menenstraat 17 in Ledegem. Gegidste rondleiding door het museum met **Rik Foulon**, eigenaar van het museum en bouwer van de replica's.
- 17u30** Gelegenheid tot het nuttigen van een snack en een drankje in het museumcafé.
- 19u00** Vertrek per autocar naar de parking aan de Rijselpoort in Ieper.
- 19u30** Einde

De Meibloem n.v.

Kasteelstraat 149

8700 Tielt

Tel +32 (0)51 40 18 23

Fax +32 (0)51 40 51 93

e-mail: info@demeibloem.be

Web: <http://www.demeibloem.be>

Museum Hooge Crater

Meenseweg 467 Zillebeke

Hooge Crater Museum is gevestigd in de kapel en het gewezen schooltje van de wijk 't Hoge. Kasteelheer baron Gaston de Vinck liet in 1922 het schooltje bouwen, vijf jaar later volgde de kapel. Boven de kapelpoort bemerk je het familiewapen: vijf vinkjes en drie belletjes.

Het schooltje bleef in functie tot juni 1975, school en kapel kregen in 1994 een nieuwe bestemming als museum en café. Je vindt er zorgvuldig opgebouwde oorlogstaferelen met authentieke objecten, foto's, een film uit 1917 en allerlei documenten.

Dit museum is voor ons het startpunt voor een circa 2 uur durende wandeling: we gaan op zoek naar de 'allerlaatste getuigen': het landschap. We bezoeken het voormalige Kasteelhof 't Hooge met de krater, het oorlogslandschap van Bellewaarde Ridge en de herdenkingssteen voor het Liverpool Scottish regiment.

De voormalige kapel.

R. E. Grave

Het verste punt van de wandeling is het gedenkteken voor de Royal Engineers: R. E. Grave in Railway Wood, met naast het memoriaal een mijnkrater.

Op 11 november 2014 brachten Frank Verdrue en Dries Chaerle voor ons het muzikale verhaal 'Where is my boy tonight?'. Dit verhaal gaat over de briefwisseling tussen luitenant Geoffrey Boothby en Edith Ainscow in de periode 1915-1916. Is hun correspondentie in het begin kameraadschappelijk, dan wordt die al gauw vriendschappelijk en uiteindelijk worden ze verliefd. Ze kijken allebei uit naar het eerste verlof dat Geoffrey bij Edith in Engeland zal kunnen doorbrengen. Helaas komt het nooit zover, de oorlog beslist er anders over...

Onder dit gedenkteken bevindt zich de laatste rustplaats van Geoffrey, drie onderofficieren en acht manschappen van de 177ste Compagnie van de Royal Engineers.

Zij stierven tijdens het graven van een tunnel naar de Duitse stellingen. De Duitsers hadden hun graafwerkzaamheden blijkbaar ontdekt en brachten op 28 april 1916 een 'tegenmijn' tot ontploffing die de Britse tunnel deed instorten en waarbij alle aanwezigen omkwamen.

Royal Engineers Grave

Het witte *Cross of Sacrifice* markeert het monument *R. E. Grave, Railway Wood*. Hier worden *tunnelers* herdacht die stierven tijdens ondergrondse acties tussen november 1915 en augustus 1917.

Achter het monument ligt een grote open kraterput van Duitse herkomst, de *Roschmannkrater*. Die krater is het gevolg van een explosie op 14 februari 1916 onder de Britse linies. De Britten noemde deze krater de *Valentines Crater*.

Eerste versie van 1917, in 1918 vernield.

Het eerste kruis, opgericht in 1917, vernield in 1918.

Kasteeldomein 't Hooge

We beginnen onze wandeling bij het Kasteeldomein 't Hooge. Van oktober 1914 tot april 1915 diende het kasteel als Brits hoofdkwartier. Op 31 oktober 1914 raakte een Duitse voltrefter de orangerie, waar de Britse legerstaf bijeen zat. Zes hogere officieren stierven ter plaatse. Dit was het bloedige begin van een strijd die vier jaar zou duren. In het park werden Franse en Britse soldaten begraven.

Het voormalige kasteel 't Hooge.

Van mei 1915 tot juni 1916 werd hevig gevochten om het kasteeldomein te veroveren. Britse troepen hielden stand bij de ruïnes van de paardenstallen, de locatie van het huidige kasteelgebouw. Duitse troepen bezetten de ruïnes van het kasteel zelf.

Tot augustus 1917 bleef het kasteel in Duitse handen. Nooit werd het hier rustig, bovengronds noch ondergronds.

Tussen 19 juli 1915 en 25 juli 1917 vonden er op de *Bellewaarde Ridge* en in het kasteeldomein meer dan 50 ondergrondse mijnexplosies plaats. Dagelijks vielen hier slachtoffers. Uiteindelijk werd het hele domein letterlijk met de grond gelijk gemaakt.

In augustus 1917, bij het begin van de Derde Slag om Ieper (later bekend geworden als de Slag om Passendale), konden de Britten Hooge heroveren. Tijdens het Duitse Lenteoffensief van april 1918 werden de Britten teruggeslagen tot ver voorbij Hooge. Ze hielden stand nabij *Hell Fire Corner*, aan de huidige grote rotonde aan het begin van de Meenseweg en de Zuiderring. Eind september 1918 konden Britten en Fransen de Duitse stellingen aan de Ieperboog eindelijk doorbreken.

Herdenkingsbomen

In de Ieperboog werden in totaal 140 herdenkingsbomen aangeplant op plaatsen waar de eerste frontlijnen een weg of pad kruisen.

Langs dit wandeltraject vinden we ook een paar van deze bomen, gemakkelijk te herkennen aan de metalen korf errond. Rode korven duiden op de Duitse frontlijn, blauwe markeren de Britse of Franse frontlijn. De kleuren verwijzen naar die op de frontkaarten. De meeste korven hebben een informatiebord met frontfoto en situering van de frontlijnen.

De herdenkingsbomen zijn olmen: de boomsoort die eeuwenlang het landschap rond Ieper typeerde. Door de oorlog en de iepenziekte verdwenen bijna alle olmen in de streek. De aanplanting van resistente olmen als herdenkingsbomen is meteen ook een eerherstel voor deze mooie laanboom.

Frontrelict nabij attractiepark

We wandelen door het vroegere kasteeldomein op een pad, aangelegd met de betonblokken waarmee de Duitsers hun versterkingen bouwden.

In 1924 bouwde de familie de Vinck langs de oostzijde van het domein een tweede landhuis, 'Bellewaerde' genoemd naar de middeleeuwse heerlijkheid. In 1954 werd het kasteel met 6ha parkgebied omgevormd tot vogelpark. Dat groeide uit tot het populaire safaripark Bellewaerde dat nu een succesvol pret- en dierenpark geworden is.

Een herdenkingsboom.

Een Duitse mijnkrater.

De diepgelegen vijver ontstond op 6 juni 1916 toen vier Duitse mijnen explodeerden onder de Britse frontlijn. Na die ontploffingen en de daarop volgende aanval, veroverden de Duitsers de Britse stellingen.

Nabij de vijver ligt een Duitse bunker. Onderweg verkennen we de typische zigzag loopgraven en schuilplaatsen met golfplaten, opgerold prikkeldraad, spoorwegrails, gedraaide staven (zwijnenstaarten) en ander oorlogsschroot.

Hooge Crater

Op 19 juli 1915 explodeerde hier een enorme ondergrondse lading, de beruchte Hooge Crater. Britse tunnelers hadden vanuit de lager gelegen overzijde van de Meenseweg een tunnel gegraven naar de hoger gelegen Duitse linies. De Britse aanval na de explosie raakte echter niet veel verder dan de krater zelf.

Op 30 en 31 juli 1915 sloegen de Duitsers meedogenloos terug met een nieuw, verschrikkelijk wapen dat hier voor het eerst ingezet werd: de vlammenwerper. Op 9 augustus 1915 konden de Britten de krater, het kasteel en een deel van het park heroveren ten koste van zware verliezen. Pas op 6 juni 1916 heroverden de Duitsers het terrein.

Na de oorlog werd de enorme kraterput van Hooge Crater opgevuld zodat de Bellewaerdestraat hersteld kon worden.

Zo'n honderd meter voor de Bellewaerdebeek staat nog een noodwoning die hier kort na de oorlog gebouwd werd met Canadese betonnen prefab panelen.

Bijna recht tegenover deze noodwoning zien we een kleine Duitse bunker, gelegen op de eerste linie van de Duitsers.

Een noodwoning.

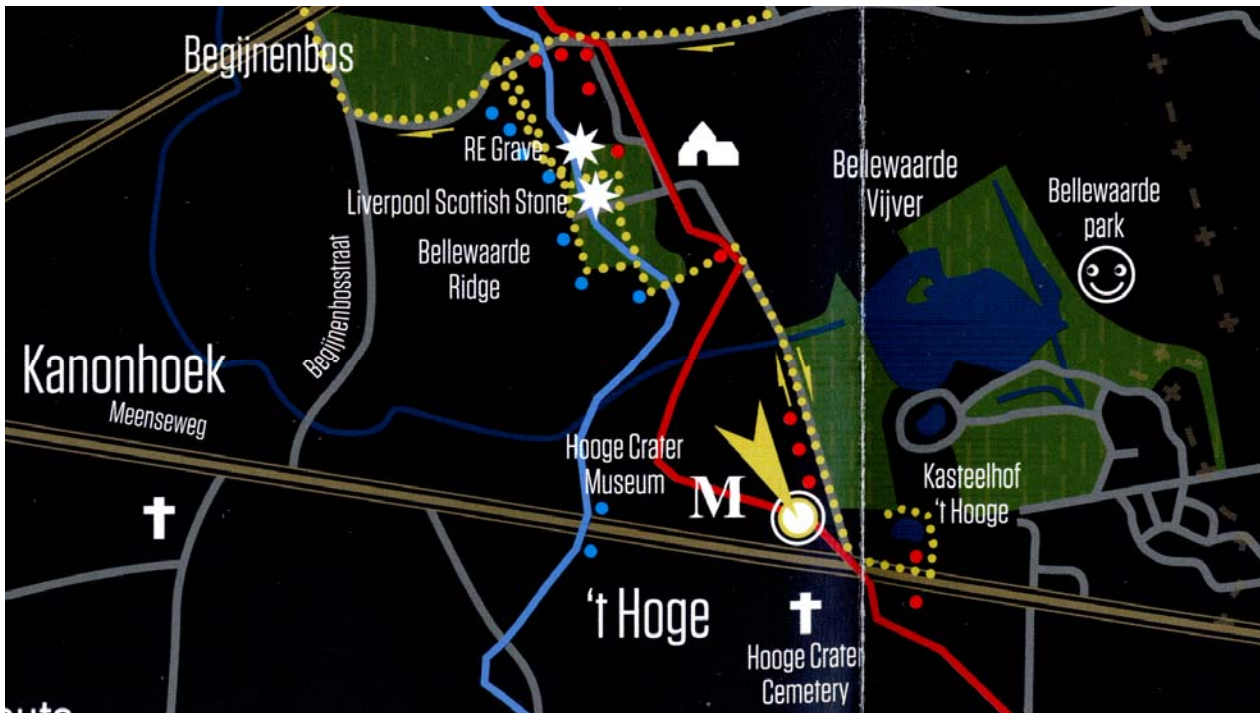
Bellewaarde Ridge: felbevochten stellingen

De heuvelrug Bellewaarde Ridge werd omwille van het panoramische uitzicht een strategisch belangrijke positie. In mei 1915 werd hier hevig en bloedig gevochten. Op 24 mei gebruikten de Duitsers voor de zesde keer gas. Op 2 juni 1915 veroverden ze de Bellewaardehoeve.

Op 16 juni 1915 volgde een Britse tegenaanval met 150 meter terreinwinst ten koste van bijna 4.000 verliezen (doden, gewonden, krijgsgevangenen en vermisten). Hierna veranderde de frontlijn nauwelijks tot augustus 1917. De ondergrondse oorlog ging wel onverminderd voort.

Het huidige bosje ligt op het vroegere niemandsland tussen de Duitse en Britse frontlijnen. Er blijven 21 grote en kleine mijnkraters bewaard. Het terrein werd na de oorlog niet geëffend en werd een bos. De twee grote Duitse kraters langs het pad ontploften onder de Britse frontlijn.

De wandeling die wij zullen maken komt min of meer overeen met de gele stippellijn.

Hoge Crater Cemetery

De ligging op de heuvelflank en het ontwerp van de beroemde landschapsarchitect Sir Edwin Lutyens, maken dit tot één van de mooiste Britse militaire begraafplaatsen in de Ieperboog. De cirkelvormige structuur met *Stone of Remembrance* nabij de toegang verwijst naar de beruchte Hoge Crater uit 1915.

Deze begraafplaats werd geopend in oktober 1917 en bevatte oorspronkelijk 76 graven. Na de oorlog werd ze enorm uitgebreid. Nu rusten hier 5.923 slachtoffers, 3.578 werden niet geïdentificeerd. Dit hoge aantal zegt veel over de genadeloze gevechten die hier plaatsvonden.

Naast 5.183 militairen uit het Verenigd Koninkrijk rusten er 513 Australiërs, 105 Canadezen en 121 Nieuw-Zeelanders.

Poelcapelle British Cemetery

Brugseweg (N313), Poelkapelle

Poelcapelle British Cemetery is met 7.478 grafstenen, na Lyssenthoek (Poperinge) en Tyne Cot Cemetery (Passendale) de op twee na grootste begraafplaats van het Gemenebest in de Westhoek. Meer dan 80% van de doden hier zijn onbekend gebleven.

De monumentale toegangspoort tot Poelcapelle British Cemetery.

Ook om Poelkapelle is verwoed slag geleverd en het dorp viel achtereenvolgens in handen van de Duitsers, de Britten en in september 1918 van de Belgen.

Deze begraafplaats is een typische concentratiebegraving die pas na de wapenstilstand ontstond toen verschillende kleinere begraafplaatsen opgeheven werden, en de slagvelden ontruimd werden.

De meeste geïdentificeerde doden sneuvelden tijdens de Derde Slag om Ieper in 1917, die later bekend zou worden als de Slag om Passendale. De perken I, VI, VII, LI en LXI bevatten dan weer veel graven uit 1914 en 1915.

Enkele cijfers

Land:	Aantal gesneuvelden:	Aantal onbekend:
Verenigd Koninkrijk	6.579 (37 Navy, 1 Air Force)	5.536
Australië	117	79
Canada	528	420
Newfoundland	8	
Zuid-Afrika	10	5
Totaal	7.242	

Er zijn nog bijzondere gedenksteden voor acht Britse soldaten en een Channel Islander van wie verondersteld wordt dat zij hier begraven zijn. Hun lichamen verdwenen bij artilleriebeschietingen en werden na de oorlog niet meer terug gevonden.

Vierentwintig Britse en drie Canadese soldaten kregen ook een speciale gedenksteen. Hun lichamen werden door de Duitsers begraven in Sint Jan Churchyard, Keerselaere French Cemetery, Pilkem Road German Cemetery, Poelcapelle Communal Cemetery en Poelcapelle German Cemetery n° 2, en na de oorlog werden ook hun lichamen niet meer teruggevonden.

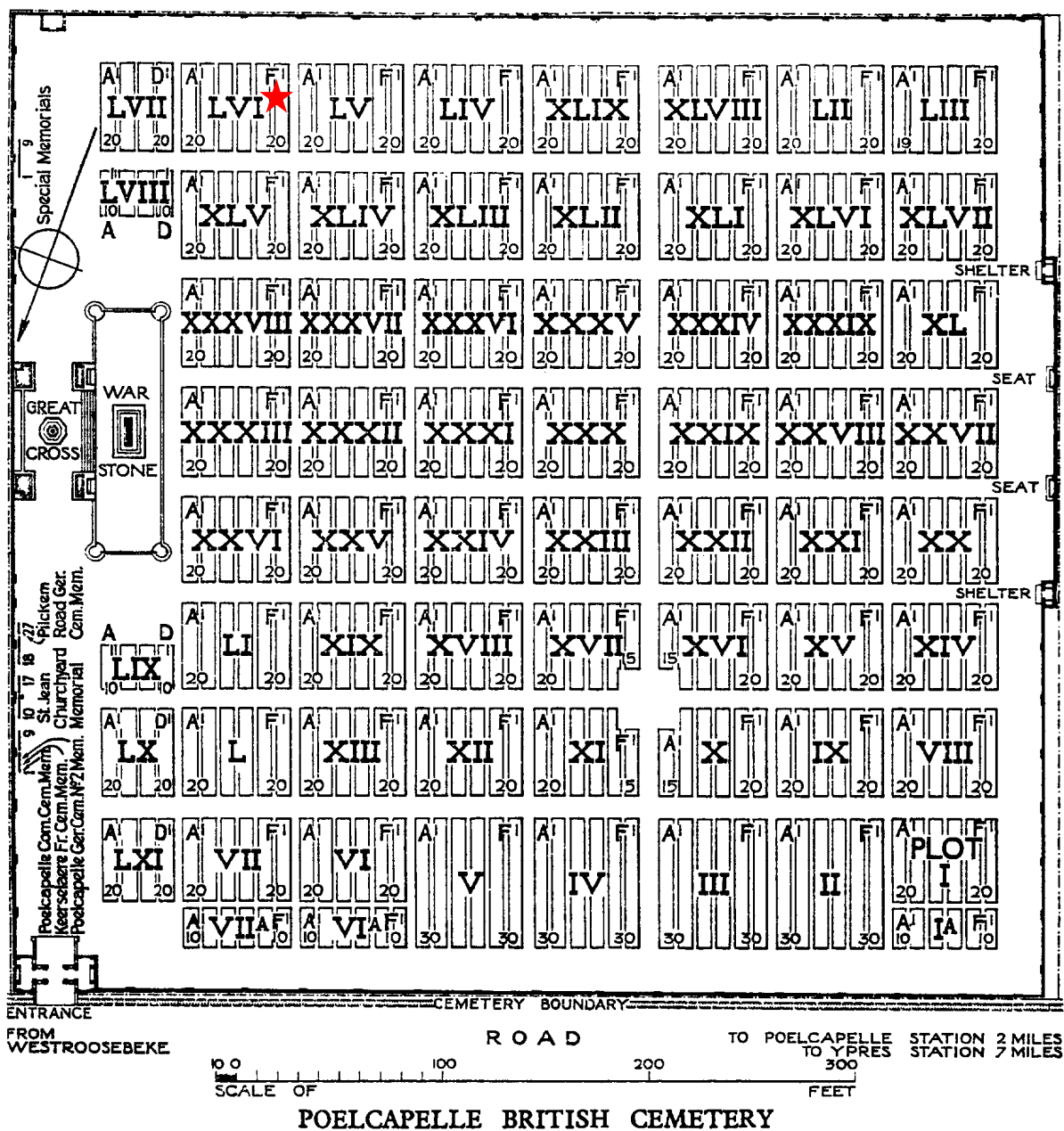
Het Cross of Sacrifice en de Stone of Remembrance

Dood in 1919

Opmerkelijk zijn de graven in perk XVII rij C waar zeven mannen begraven zijn die gedood werden na de oorlog. Op 20 oktober 1919, toen ze op de begraafplaats werkten, hadden ze een vuurtje aangelegd om hun eten op te warmen. Dat vuurtje ontstaken ze toevallig op de plaats waar een onontpofte granaat lag...

Poelcapelle British Cemetery

grondplan

Het graf van John Condon bevindt zich in Perk LVI, Rij F, Graf nr. 8, bij de rode ster.

Bron: <http://www.cwgc.org>

John Condon: age 14

Brugseweg (N313), Poelkapelle

Op Poelcapelle British Cemetery zijn twee goede vrienden naast elkaar begraven: private Thomas Carthy (47) en private John Condon (14).

Ze sneuvelden allebei op 24 mei 1915 ten noordwesten van *Mouse Trap Farm* en ze behoorden allebei tot het Royal Irish Regiment.

De *Mouse Trap Farm* bevond zich ten noorden van het begin van de huidige Noorderring. De Britten noemden de boerderij oorspronkelijk *Shell Trap Farm* ('Boerderij die granaten aantrekt'), later veranderden ze de naam in 'Muizenvallhoeve'.

Detail van de grafsteen van J. Condon.

Mouse Trap Farm voor de oorlog.

John Condon is de jongste gesneuvelde soldaat uit de Eerste Wereldoorlog. Hij werd geboren in juni 1901 in Holy Trinity Without, een parochie van de Zuid-Ierse havenstad Waterford.

Op 24 oktober 1913 bood Patrick Condon zich in zijn geboortestad aan voor vrijwillige dienst bij de Britse legerreserve. Hij zei dat hij John heette, 18 jaar was en een beroep had. De militaire arts vond hem geschikt.

Op dezelfde dag ondertekende John Condon een contract voor zes jaar. Daarna volgden voor rekrut Condon vier maanden basisopleiding in Clonmel. In februari 1914 was hij weer thuis, maar hij moest ter beschikking blijven.

Op 4 augustus 1914 werd het bataljon gemobiliseerd. Een paar dagen later trok het naar Dublin. In december 1914 werd private Condon vanuit Dublin naar Frans-Vlaanderen gestuurd, op een veilige afstand achter het front.

In maart 1915 moest zijn bataljon naar de Britse 4de Divisie, om daarin een ander Iers bataljon te vervangen. Zo kwam hij in Le Bizet, aan de Frans-Belgische grens aan de Leie, dichterbij het front.

Na de eerste Duitse gasaanval, op 22 april 1915, werd zijn divisie naar de bedreigde sector ten noordoosten van Ieper gestuurd.

Van 30 april tot 9 mei stond John Condon in de loopgraven van *Hill Top Ridge*. Er was een beurtrol: vier dagen wacht in de loopgraven, daarna vier dagen rust in Poperinge. In de ochtend van maandag 24 mei 1915 kwam een zware Duitse gasaanval. De divisie van John Condon moest wijken en in de avond en de daaropvolgende nacht werd ze teruggetrokken. Het bataljon van Condon verloor 400 man, de helft van zijn normale getalsterkte. Op 25 mei 1915 vielen de gevechten daar stil. Maar toen was John Condon er niet meer bij...

In 1923 werd vlakbij de spoorweg Ieper-Zonnebeke een stoffelijk overschot ontgraven als *Unknown British Soldier* met enkele identificatiestukken waaronder een stuk van een laars. Aan de hand daarvan veronderstelde men dat het de stoffelijke resten waren van *Private John Condon 6322 Royal Irish Regiment*. Die resten werden dan ook zo begraven op Poelkapelle British Cemetery. Op de grafsteen staat als leeftijd: Age 14.

De enige bekende foto van John (Patrick?) Condon.

Langemark Deutscher Soldatenfriedhof

Klerkenstraat 86A, Langemark

Het dorp Langemark bekleedt een bijzondere plaats in de Duitse oorlogsgeschiedenis. Op 11 november 1914 maakte de *Obersten Heeresleitung*, het Duitse opperbevel, immers bekend dat 'jonge regimenten ten westen van Langemark ten strijde waren getrokken onder het zingen van het *Deutschlandlied*'. Dit werd al snel veranderd in 'studenten' en de legende was geboren, meteen de verklaring van de naam *Studentenfriedhof*. De inwoners van Langemark noemden de gebeurtenissen van oktober 1914 hier de 'Kindermoord van Langemark'...

Onderzoek bracht echter aan het licht dat slechts 18% van de manschappen student of scholier waren. Ook het feit dat zij het *Deutschlandlied* gezongen zouden hebben bleek een fabel te zijn.

De waarheid was wel dat de Duitse troepen bij de aanval op Langemark gedecimeerd werden.

Deze begraafplaats was ook een stopplaats op Hitlers toer langs het westelijk front in mei en juni 1940. De Vlaamse Waffen-SS brigade uit de Tweede Wereldoorlog kreeg de naam 'Sturmbrigade Langemarck'.

Adolf Hitler op de begraafplaats Langemark in juni 1940.

De begraafplaats Langemarck-Nord of *Ehrenfriedhof 123* telde op het einde van de oorlog 859 graven en was één van de 17 (zeventien!) Duitse begraafplaatsen in de gemeente. In 1955 werd deze begraafplaats één van de vier Duitse concentratiebegraafplaatsen, samen met Hooglede, Menen en Vladslo.

*Begrafenis van 11 Duitse soldaten op 15 september 2006.
De beeldengroep van Emil Krieger stond toen nog achteraan opgesteld.*

Op deze begraafplaats rusten 9.257 geïdentificeerde Duitse soldaten, begraven onder platte vierkante grafstenen waar tot maximaal twintig namen in gegraveerd zijn. Daarnaast zijn zo'n 25.000 onbekende soldaten begraven in het *Kameradengrab* vooraan de begraafplaats. Rond dat massagraf staan op bronzen panelen de namen van 17.000 soldaten die hier zeker rusten, maar die men niet meer kon identificeren.

Deze begraafplaats is nog 'open', wat betekent dat de resten van Duitse soldaten die nu nog teruggevonden worden, hier worden bijgezet.

Deze begraafplaats zou al in oktober 1914 zijn ontstaan als Britse of Franse begraafplaats. Tijdens de oorlog verwisselde de begraafplaats diverse malen van eigenaar.

Eind 1918 lagen er zowel Duitse, Belgische, Britse als Franse soldaten begraven.

In totaal waren er toen 859 graven, waarvan 627 van Duitse gesneuvelden.

Een bronzen krans bij het massagraf met daarin een spreuk van Jesaja: "Ich habe dich bei deinen Namen gerufen, du bist mein!"

Midden augustus 1928 nam de *Deutschen Studentenschaft* contact op met de in 1919 opgerichte *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge* die toen onder leiding stond van Dr. Siegfried Emmo Eulen. Deze vereniging beheerde heel wat Duitse begraafplaatsen in België en Frankrijk maar zat steeds krap bij kas. Overheidssteun was er niet en de *Volksbund* was volledig op legaten en schenkingen aangewezen.

Het inkomgebouw uit rode Weserzandsteen aan de Klerkenstraat.

De *Volksbund*, de Duitse oorlogsgravendienst, was dan ook heel blij toen het bestuur van de *Studentenschaft* zich bereid verklaarde het peterschap en de financiële zorg voor het zogenaamde *Studentenfriedhof* op zich te nemen.

Maar welke Langemarkse begraafplaats kwam hiervoor in aanmerking? Aanvankelijk dachten de studenten dat er een aparte studentenbegraafplaats bestond, maar na contacten met de Duitse ambassade in Brussel bleek dat zij een fantoom najaagden...

Uiteindelijk besliste het bestuur van de studentenvereniging in januari 1929 om *Soldatenfriedhof Nr. 123 Langemarck-Nord* te kiezen. Op deze plaats waren er nog originele bunkers, behorend tot de *Wilhelmstellung*, ook wel *Flandernstellung* genoemd. Deze keuze werd ook aanvaard door de officiële Belgische en Duitse instanties.

Het plan om alle Duitse begraafplaatsen in Langemark op te heffen en de graven naar *Nord* over te brengen, ging omwille van het gebrek aan financiële middelen niet door.

Van meet af aan was het de bedoeling om de gekozen begraafplaats uit te bouwen tot zowel een herdenkingsplaats als tot een bedevaartsoord.

Het jaar 1929 werd besteed aan het inzamelen van geld. Dat gebeurde onder andere door de *Langemarck-Spende* en de verkoop van prentkaarten met daarop allerhande Langemark-symbolen. De inzamelactie tijdens de grootse herdenking in het Berlijnse sportpaleis in november 1929 was een succes.

In december 1929 werd gekozen voor een ontwerp van Robert Tischler, hoofdarchitect van de *Volksbund*. Hij had een pak ervaring met het ontwerpen van begraafplaatsen in het buitenland. Zijn filosofie was dat iedere begraafplaats meteen als Duitse diende herkend te worden maar toch geen afbreuk deed aan het plaatselijke landschap, waar ook ter wereld.

Tegen de zomer van 1930 waren er acht Duitse begraafplaatsen in Langemark opgeheven en waren de stoffelijke resten naar *Langemarck-Nord* overgebracht.

Op 23 augustus 1930 werd de eerste steen van de nieuw geplande begraafplaats gelegd. De aanwezige studentendelegatie wond er geen doekjes om: dit zou een studentenbegraafplaats worden. De voorziene 10.000 graven voor de gesneuvelden, of zij nu arbeiders, kantoorklerken, boerenzonen of kappers geweest waren, werden allen studenten genoemd.

Foto's boven en onder: Ehrenfriedhof Nr. 123 Langemarck-Nord na de heraanleg 1930-1932.

Op die wijze werd *Langemarck-Nord* tot een *Ehrenstätte* (heilige plaats) van de Duitse studentengemeenschap opgebouwd. In de periode 1930-1932 werd de begraafplaats volledig heraangelegd. Op zondag 10 juli 1932, op de middag, werd de begraafplaats officieel geopend. Het was een zuiver Duitse aangelegenheid in aanwezigheid van de architect, een afgevaardigde van de Duitse ambassade in Brussel, vertegenwoordigers van de *Volksbund* en van de studentenvereniging.

De begraafplaats is 3 ha groot, de lengte bedraagt 210m en de breedte is 90m. Men komt er binnen door een indrukwekkend poortgebouw van 13m lang en een hoogte van 4m dat veel weg heeft van een hunebed. Dit gebouw is opgetrokken uit roze zandsteen uit het Wesergebied. De dikke lage ringmuur en de vier meter brede gracht symboliseren de overstrooming van de IJzervlakte of de dodenrivier Styx uit de Griekse mythologie.

De eigenlijke graven mochten van op de straat niet zichtbaar zijn, daartoe werd een rij knotwilgen aangeplant, die ook een soort erewacht uitbeelden.

De toegang is met opzet smal, de bezoekers dienen één per één binnen te gaan. Zo krijgen zij de gelegenheid om zich in de gepaste sfeer te verplaatsen van het alledaagse leven naar de stilte van de begraafplaats. Het poortgebouw bestaat uit drie ruimtes: de centrale gang en twee zijkamers die met smeedijzeren hekkens met eikenbladmotief afgesloten kunnen worden.

In de rechterkamer, de ereruimte, staan de namen van 6.253 geïdentificeerde gesneuvelden op eikenhouten panelen in alfabetische volgorde gegraveerd. We vinden er de namen van de beroemde jachtvliegers Oswald Boelcke en Werner Voss en die van de verpleegsters Margarete Ditzer en Else Hilgenberg. De verlichting geeft de panelen een goudkleurige glans.

Bij het verlaten van het gebouw komt men terecht op het *Ehrenhof* dat door een muur van de eigenlijke begraafplaats afgesloten is. Op deze binnenplaats vonden er in de jaren 30 en 40 van de vorige eeuw heel wat herdenkingen en plechtigheden plaats.

De poortopening aan de rechterzijde geeft toegang tot de eigenlijke begraafplaats. Via een smal wandelpad, aan beide zijden met beukenhagen afgezoomd (de *Ehrengang*), betreden de bezoekers een hoger gelegen *Ehrenfeld* dat door een keten van *Ehrensteine* afgescheiden is van de rest van de begraafplaats. Op dit ereveld was ook plaats vrijgehouden voor een groot monument van 5 bij 6 meter en een hoogte van 8 meter. Door geldgebrek is dat monument er nooit gekomen.

Aanvankelijk waren er op dit veld geen graven. Er werden zo'n 22.000 klaprozen gezaaid en verder liet men de natuur hier zijn gang gaan. De drie originele bunkers markeren het einde van het niemandsland of het papaverveld en symboliseren de eigenlijke frontlinie. De ingangen van deze schuilplaatsen liggen aan de noordzijde, weg van de vijand.

De bunkers werden met 51 grote betonnen blokken (*Ehrensteine* of *Weihesteine*) verbonden. Vooraan staat een granietblok met daarop de namen van de legereenheden en studentenverenigingen die de aanleg van de begraafplaats hielpen financieren.

De eigenlijke begraafplaats, het lagere deel, bestond uit 2.500 houten kruisen die alle naar het poortgebouw gericht stonden. Geen enkel kruis bevatte een opschrift, het was een groot en naamloos grafveld. Tischler had ook bewust geen paden tussen de graven aangelegd. Het gras liet men opzettelijk hoog groeien en tussen de kruisen werden 367 Duitse zomereiken geplant. Deze eiken stonden voor de goddelijke eeuwigheid in tegenstelling tot de menselijke sterfelijkheid. In de Germaanse mythologie staat de eik ook symbool voor moed.

In 1955 moest het klaprozeveld plaats maken voor 9.257 graven van geïdentificeerde doden uit de ontruimde Duitse begraafplaatsen van Bikschote, Moorslede, Passendale, Poelkapelle, Roeselare, Staden, Westrozebeke, Zillebeke en Zonnebeke, en van die van Langemark zelf.

Op de begraafplaats werden er groepjes kruisen in basaltsteen geplaatst. Aan de straatkant kwam een groot kruis uit lavasteen te staan. Achter de scheidingsmuur werden 366 graven ontruimd om plaats te maken voor het *Kameradengrab* of massagraf waar nu meer dan 24.000 doden rusten.

In 1956 werd tegen de oorspronkelijke scheidingsmuur, tussen het ereplein en de begraafplaats, een beeldengroep van vier meer dan levensgrote bronzen beelden geplaatst. De vier beelden stellen treurende Duitse soldaten voor. Het kunstwerk is van de hand van Emil Krieger (1902-1979), leraar aan de academie voor beeldende kunst in Munchen.

Een tweede grootse heraanleg vond plaats in 1984. De scheidingsmuur werd afgebroken en Kriegers beeldengroep verhuisde naar de achterzijde van de begraafplaats. Vanuit het poortgebouw had de bezoeker een direct zicht op de beelden.

In de linker ruimte van het poortgebouw kwam een kaart van België met aanduiding van de ontruimde en bewaard gebleven Duitse begraafplaatsen. Er liggen ook folders voor de bezoekers en een gastenboek.

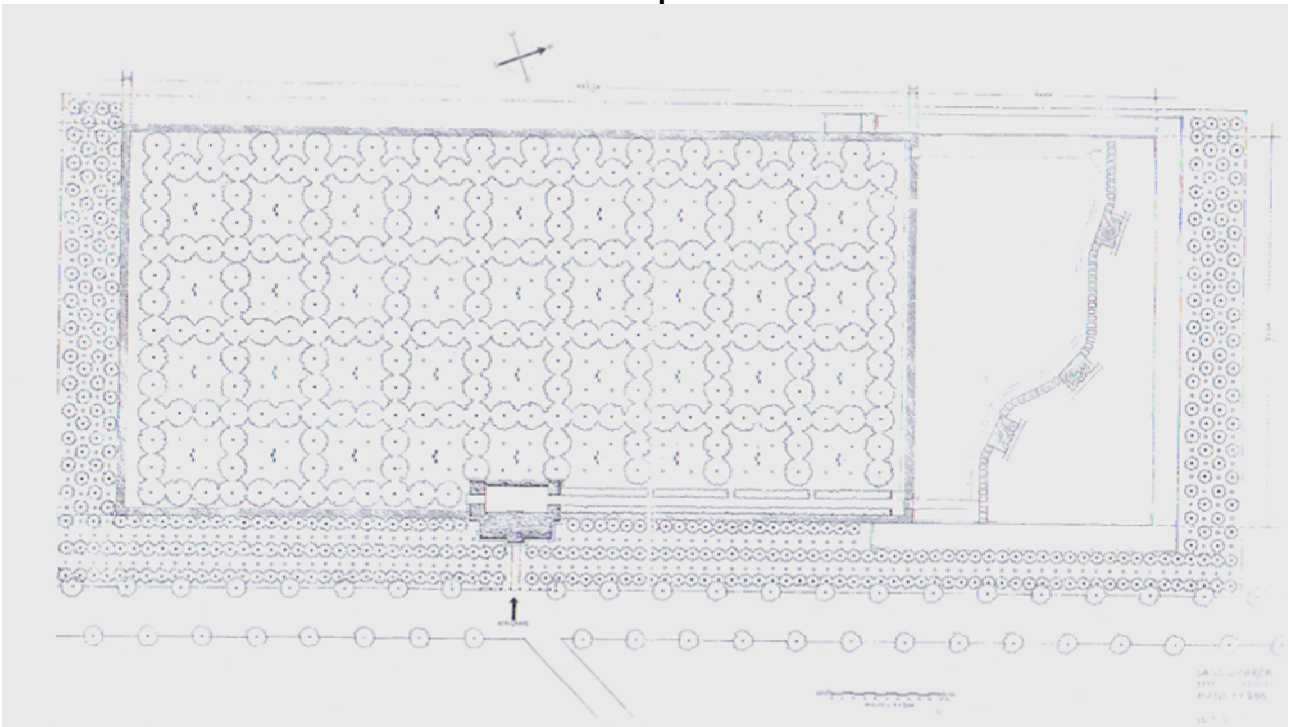
Rond het massagraf kwamen er 68 bronzen panelen met daarop de namen van 16.940 gesneuvelde soldaten waarvan men vrijwel zeker is dat zij in het massagraf bijgezet werden.

Om de talrijke bezoekers beter te informeren werd op 26 augustus 2006 een onthaalpaviljoen naast de begraafplaats onthuld. Het gebouw is een langwerpige tunnel met een lengte van 24 meter en een breedte van 3,5 meter. Zes beeldschermen tonen beelden van de oorlog en geven duiding bij het ontstaan van de begraafplaats.

Op 16 oktober 2015 werd de begraafplaats opnieuw geopend na een renovatie die zeven maanden duurde en 275.000 euro kostte. In 2014 kwamen hier 330.000 bezoekers.

Langemark Deutscher Soldatenfriedhof

Grondplan

Het grote kruis uit lavasteen aan de straatzijde.

Luchtvaartmuseum **Old Leghem**

Menenstraat 17 8880 Ledegem

In het West-Vlaamse Ledegem opende op 9 november 2013 een nieuw luchtvaartmuseum 14-18, waar meer dan 20 replica's van vliegtuigen op schaal 1/3 ten toon gesteld zijn.

In het museum krijgen we een persoonlijke rondleiding van museum-eigenaar en bouwer van de replica's Rik Foulon.

Rik is al meer dan 17 jaar bezig met de bouw van modelvliegtuigen uit de Eerste Wereldoorlog.

Een felrode replica van de Fokker driedekker Dr. I van de Duitse piloot en 'aas' Manfred von Richthofen, de Rode Baron, siert dit museum.

De eigenaar van het museum en bouwer van de replica's Rik Foulon.

De Fokker Dr. I van de beroemde Duitse piloot Manfred Freiherr von Richthofen, bijgenaamd 'de Rode Baron'.

Manfred von Richthofen zou ooit gezegd hebben over de Dr.I: "Dit vliegtuig gaat veel piloten het leven kosten, en waarschijnlijk ook mij." Hij is dan ook in een Dr.I om het leven gekomen, neergehaald vanaf de grond.

Eén van deze driedekkers was het pronkstuk van het luchtvaartmuseum in Berlijn maar is op het eind van de Tweede Wereldoorlog verwoest. Er is geen enkel origineel exemplaar van de Dr.I bekend.

Het belang van de luchtvaart tijdens de Eerste Wereldoorlog

In het begin van de Eerste Wereldoorlog werden er vraagtekens geplaatst bij het nut van de inzet van vliegtuigen. Oorspronkelijk werden de vliegtuigen alleen gebruikt voor verkenningsopdrachten. Terwijl er op de grond werd gestreden, soms man tegen man, was dit in de lucht niet het geval.

De piloten moesten zich concentreren op het in bedwang houden van hun onstabiele machines en op het waarnemen van vijandelijke bewegingen op de grond.

Evolutie in techniek

Op hun verkenningstochten zagen de piloten dikwijls vijandelijke doelen die zij graag zouden aanvallen. Om die reden begonnen zij hun zakken vol te stouwen met handgranaten en brandbommen. Na verloop van tijd werden er ook automatische systemen ontwikkeld om te vuren, ook door de propeller.

Die technieken stalen de tegenstanders van elkaar. Wanneer er een toestel was neergehaald, werd het uitgekleed en werden alle onderdelen zorgvuldig bestudeerd. Dat heeft er voor gezorgd dat er op het einde van de Eerste Wereldoorlog wendbare, zwaar bepantserde en stevige vliegtuigen waren met betrouwbare motoren.

De meeste merken van vliegtuigmotoren kun je nu nog altijd terugvinden in de automobielenindustrie, bijvoorbeeld Mercedes en Rolls-Royce.

Bekende piloten

Veel piloten sneuvelden tijdens de opleiding en tijdens luchtgevechten. Er bestond veel respect voor de piloten maar zij boezemden ook angst in. Een succesvol piloot werd een 'aas' genoemd. Het begrip is ontstaan in de Eerste Wereldoorlog, toen Franse kranten berichtten over tweede luitenant Adolphe Pégoud (1889-1915), die vijf Duitse vliegtuigen had neergehaald. Voor deze prestatie gebruikte de krant het Franse woord voor de aas van het kaartspel, *l'as*, dat al vóór de oorlog in gebruik was voor exceptionele sporters.

Willy Coppens wordt gedecoreerd door Koning Albert.

In Duitsland lag de eis hoger. Voor acht (later zestien) neergehaalde vliegtuigen werd daar de ridderorde *Pour le Mérite* toegekend. De archetypische 'vliegende aas' was ritmeester Manfred von Richthofen (1892-1918), beter bekend als de 'Rode Baron'. In de Eerste Wereldoorlog wist Von Richthofen tussen 17 september 1916 en 21 april 1918 tachtig vijandelijke vliegtuigen neer te halen, waardoor hij de beroemdste gevechtspiloot van zijn tijd werd.

Dit waren de vijf grootste azen van de Eerste Wereldoorlog: Manfred von Richthofen (D-80), René Fonck (F-75), Edward Mannock (UK-73), Billy Bishop (AU-72) en Ernst Udet (D-62).

Andere bekende azen zijn: Hermann Göring (de latere Rijksmaarschalk, D-22), Werner Voss (D-48), Georges Guynemer (vermist boven Poelkapelle, F-54) en Willy Coppens (B-37). Coppens (zie foto) overleefde de oorlog en werd 94 jaar oud, hij overleed in 1986.

Troonrede Koning Albert

Troonrede van Koning Albert in het Paleis der Natie op dinsdag 4 augustus 1914

Geregeld wordt in teksten en publicaties verwezen naar de troonrede van Koning Albert, gehouden voor de Verenigde Kamers (Senaat en Kamer van Volksvertegenwoordigers) op dinsdag 4 augustus 1914. Daarom hieronder de tekst uit het 'Beknopt Verslag van de Handelingen der Belgische Wetgevende Kamers – Buitengewone Zitting 1914 – Koninklijke Zitting van dinsdag 4 augustus 1914'.

Aan de spelling heb ik niet geraakt.

Koning Albert in de Wetstraat, op weg naar het Paleis der Natie.

Van 9 uur voormiddag al, komen de leden der Kamer en de senatoren in grooten getale aan, en nemen plaats ter zittingszaal der Kamer.

Achter het bureel van den voorzitter staan, als trofeeën in de hoogte geheschen, de Belgische vlag, de vlag der kolonie, 's Rijks wapenschild.

Te half tien wordt het voorloopig bureel samengesteld uit de heeren Delvaux, deken van jaren voor de beide Kamers, en Pecher en Devèze, de twee jongste leden der vergadering ; zij worden bijgestaan door den heer Pauwels, griffier der Kamer, en den heer Campioni, griffier van den Senaat.

De heer voorzitter: Mijne heeren, wij zullen overgaan tot de uitloting van onze afgevaardigden die Hunne Majesteiten bij hunne intrede in het Paleis der Natie zullen ontvangen.

Bij uitloting is de afvaardiging, belast met Z. M. den Koning te ontvangen, samengesteld uit de heeren Nobels, D'Hondt, Gillès de Pelichy, Van Cleemputte, de Wouters d'Oplinter, Boël, Feron, Borginon, Maenhaut, de Meester, Ortegat en Dejardin.

De afvaardiging gelast H. M. de Koningin te ontvangen, is samengesteld uit de heeren Delbeke, Vergauwen, Behaghel en de Kerckhove d'Exaerde.

De heer voorzitter: Ik verzoek de leden die door het lot zijn aangeduid, Hunne Majesteiten te willen te gemoet gaan.

Te 10 uur doet Hare Majesteit de Koningin hare intrede in de zaal ; zij is vergezeld van HH. Koninklijke HH. den Hertog van Brabant, den Graaf van Vlaanderen, en Prinses Maria-Josée, alsmede van de leden der afvaardiging en van haar gevolg.

De vergadering, rechtstaande, begroet Hare Majesteit onder den herhaalden kreet: "Leve de Koningin!" en bekrachtigt dien kreet met langdurige toejuichingen.

Onmiddellijk daarop treedt Z.M. de Koning binnen, voorafgegaan door de heeren quaestoren en de leden der afvaardiging en vergezeld van zijne adjudanten.

De Kamer rechtstaande, begroet den vorst met geestdriftige toejuichingen en den lang herhaalden kreet: *Leve de Koning! Leve België!* Dezelfde vaderlandslievende betoogingen ontstaan in de gaanderijen, waar al de toehoorders rechtstaan en met hunne zakdoeken wuiven.

Zijne Majesteit de Koning beklimt het verhoog, treedt in de plaats van den voorzitter en spreekt, voor de rechtstaande vergadering, volgende redevoering uit:

Mijne Heeren,

Nooit sedert 1830, heeft gewichtiger uur voor België geslagen: ons grondgebied wordt met schending bedreigd.

De kracht zelve van ons recht, de sympathie welke België, fier op zijne vrije instellingen en op zijn zedelijken vooruitgang, steeds bij alle andere natiën heeft genoten, de noodwendigheid van ons zelfstandig bestaan, dat voor het Europeesch evenwicht onontbeerlijk is, laten nog de hoop over dat de gevreesde gebeurtenissen achterwege zullen blijven.

Doch, wordt onze hoop teleurgesteld, moeten wij den inval op onzen grond weerstand bieden en onze bedreigde haardsteden verdedigen, dan zal die plicht, hoe hard ook, ons gewapend vinden, en tot de grootste offers bereid. *(Toejuichingen en geroep: Leve de Koning! Leve België!)*

Van stonden aan, en in het vooruitzicht van alle mogelijke gebeurtenissen, heeft onze moedige jeugd de wapens gevat, met die taaiheid en die koelbloedigheid, den Belgen van oudsher eigen, ertoe vast besloten het Vaderland, te midden het gevaar, te verdedigen. *(Toejuichingen.)*

Namens de Natie stuur ik haar onzen broedergroet toe. *(Toejuichingen en kreten: Leve het Leger!)* Overal, in Vlaanderen en in het Walenland, in steden en dorpen, knelt een eenig gevoel de harten: de liefde tot het Vaderland ; zweeft een enkel vizioen voor ieders geest: onze bedreigde onafhankelijkheid ; is ons een enkele plicht opgelegd: hardnekkige wederstand. *(Toejuichingen.)*

In deze gewichtige omstandigheden zijn twee deugden onmisbaar: kalme, doch vastberaden moed, en innige eendracht onder alle Belgen.

Beiden hebben zich reeds met klank en klem geopenbaard ten aanschouwe der begeesterde Natie.

De onberispelijke mobilisatie van ons leger, het talrijk opkomen van vrijwilligers, de toewijding van de burgers, de opofferingsgeest der gezinnen hebben onomstootbaar, tot ieders verkwikking, bewezen, welke groote heldhaftigheid het Belgisch volk vervoert. *(Levendige toejuichingen.)*

En thans daden!

Ik heb U, mijne Heeren, opgeroepen opdat de Wetgevende Kamers zich met de zelfopoffering en met de geestdrift van het Volk kunnen vereenigen.

Gij zult, Mijne Heeren, én voor den oorlog, én voor de openbare orde, alle maatregelen weten te treffen, die thans passen. *(Algemeene blijken van instemming.)*

Bij het aanschouwen van deze bewogen vergadering, met slechts één partij, de partij van het Vaderland... *(Geestdriftige toejuichingen en kreten: Leve België! Leve België!)* ...waarin nu alle harten eensgezind zullen kloppen, denk ik terug aan het Congres van 1830 en vraag ik U, Mijne Heeren: zijt gij, onwrikbaar, besloten het heilig pand Onzer Vaders ongeschonden te handhaven? *(Ja, ja, van alle kanten.)*

Heel 't Land door zal niemand zijnen plicht te kort komen.

Bij ons leger heerscht kracht en tucht, het is op de hoogte zijner taak: mijne Regeering en Ikzelf, wij hebben het volste vertrouwen in legerhoofden en soldaten. *(Blijken van goedkeuring.)*

Nauw verbonden aan de bevolking, door haar gesteund, is de Regeering zich harer verantwoordelijkheid bewust, en zal die tot het einde toe weten te dragen, met de beraden overtuiging dat het streven van allen, vereenigd in het vurigste, edelmoedigste gevoel van vaderlandsliefde, ons heiligste pand zal vrijwaren.

Moest de vreemdeling ten spijte onzer onzijdigheid, waarvan wij de plichten steeds nauwgezet hebben nageleefd, ons grondgebied schenden, dan vindt hij alle Belgen geschaard rond den Vorst die nooit Zijn grondwettelijken eed zal afbreuk doen, en rond de Regeering, die het volle vertrouwen der gansche Natie geniet. *(Bravo! Bravo!)*

Ik betrouw in onze toekomst ; een Volk dat zich weet te verdedigen, dwingt ieders eerbied af : dat Volk kan niet vergaan! *(Zeer wel! Leve de Koning! Leve België!)*

God helpe ons in deze rechtvaardige zaak!

Leve België, vrij en onafhankelijk! *(Langdurig handgeklap in de zaal en in de gaanderijen begroet het slot dier redevoering.)*

Zijne Majesteit de Koning treedt van het verhoog en verlaat de vergadering met zijn gevolg onder de geestdriftige kreten: *Leve de Koning! Leve het Vaderland! Leve België! Leve de onafhankelijkheid!*

MEDEDEELING VAN WEGE DE REGEERING

De heer de Broqueville, minister van oorlog. *(Van op het spreekgestoelte.)* Mijne heeren, ik moet eene daad plegen die, ik beken het, ingaat tegen onze parlementaire gebruiken; 't ligt niet in de gewoonte dat een minister het woord voert voor de vereenigde Kamers: doch wij verkeerden in toestanden die sommige uitzonderingen wettigen.

Laat mij het zeggen: het zijn echte oorkonden die ik u wil voorlezen en ik hoop dat, na ze gehoord te hebben, gij van meening zult wezen dat de Regeering het vertrouwen verdient dat heel het land met inbegrip van hare politieke tegenstrevers, in haar op nationaal gebied wil stellen, en dat gij oordeelen zult dat, op deze plechtige stonden het uiterst onvoorzichtig zou zijn over te gaan tot om 't even welke beraadslaging betreffende de mededeeling die ik de eer hebben zal u te doen. *(Blijken van eenparige instemming.)*

Verleden Zondag, te 7 uur, heeft zijne Excellentie de Minister van Duitschland navolgende nota aan de Regeering medegedeeld. Zij is in het Duitsch opgesteld en nauwgezet vertaald.

DUITSCHENOTA (Naar het Fransch vertaald;)

Brussel, 2 Augustus 1914.

De Duitse Regeering heeft bepaald vernomen, dat de Fransche legermacht voornemens is naar de Maas op te rukken langs Givet en Namen. Die tijdingen nemen elken twijfel weg dat Frankrijk naar Duitschland wil oprukken over België 's grondgebied heen. De Keizerlijke Duitse Regeering heeft stellig te vreezen dat België, wat het ook zou pogen niet bij machte wezen zal, om een zoo uitgebreiden Franschen aantocht zonder hulp af te weren. Dit feit blijkt, op zichzelf, eene tegen Duitschland gerichte bedreiging te zijn.

Voor Duitschland is het een dringende plicht dien aanval van den vijand te voorkomen.

De Duitse Regeering zou het zeer diep betreuren, moest België het aanzien als een vijandelijken daad van harentwege, indien maatregelen, door Duitschlands vijanden genomen, Duitschland verplichten op zijne beurt België 's grondgebied te schenden.

Tot vermijding van alle misverstand, verklaart de Duitse Regeering wat volgt:

1. Duitschland bedoelt geen de minste vijandelijke daad jegens België. Stemt België er in toe, tijdens den oorlog die aanbreekt, een vriendschappelijke onzijdige houding tegenover Duitschland aan te nemen, dan verbindt de Duitse Regeering zich harerzijds, bij het sluiten van den vrede het Koninkrijk en zijne bezittingen in gansch hunnen omvang te waarborgen.
2. Onder die voorwaarde verbindt Duitschland zich onmiddellijk na het sluiten van den vrede het Belgisch grondgebied te ontruimen.
3. Blijft België bij zijne vriendschappelijke houding, dan is Duitschland bereid, in overleg met de overheden der Belgische Regeering, tegen gereed geld al aan te koopen wat voor zijne troepen noodig is en vergoeding te schenken voor schade in België aangericht.
4. Toont België zich vijandig tegenover het Duitse leger en verwekt het, onder meer, hinderpalen tegen diens vooruitrukken, door verzet van uit de vestingswerken langs de Maas, of door het vernietigen van banen, spoorwegen, tunnels of andere kunstwerken, dan acht Duitschland zich verplicht België als vijand te beschouwen.

In dit geval gaat Duitschland geen enkele verbintenis tegenover het Koninkrijk aan, doch laat het de wapens beslissen over de regeling van de latere betrekkingen tusschen beide Staten. De Duitse regeering voedt de gegronde hoop, dat zulke toestand niet zal ontstaan en dat de Belgische Regeering geschikte maatregelen zal treffen om dergelijke gebeurtenis te voorkomen. In dit geval, zullen de goede betrekkingen die tusschen beide Staten heerschen, nog nauwer en duurzamer worden.

Na het ontvangen van deze nota, hebben wij onmiddellijk de Ministers van Staat, zonder onderscheid van politieke denkwijze verzocht zich bij de Regeering aan te sluiten opdat onze beraadslagingen volstrekt zouden strooken met het gevoelen van 't gansche land.

Ik mag volmondig verklaren dat het meet eenparigheid is van al de leden, die deze vergadering bijwoonden, dat de gemeenschappelijke besluiten werden genomen in het gemeenschappelijk belang van 't Vaderland. (*Zeer wel!*)

BELGIË 'S ANTWOORD

Brussel, 3 Augustus 1914

In hare nota van 2 Augustus 1914 geeft de Duitse Regeering te kennen, dat volgens stellige inlichtingen de Fransche legermacht voornemens zou zijn langs Givet en Namen naar de Maas op te rukken, en dat België, wat het ook zou pogen, niet bij machte zou wezen om zonder hulp het vooruitrukken van de Fransche legers te verhinderen. In dit geval acht de Duitse Regeering het plicht dien aanval af te weren en het Belgisch grondgebied te schenden. Onder die voorwaarden stelt Duitschland aan 's Konings Regeering voor jegens dat land een vriendschappelijke houding aan te nemen en het verbindt zich bij het sluiten van den vrede de algeheelheid van het Koninkrijk en al diens bezittingen in gansch hunne uitgestrektheid te vrijwaren. In de nota wordt daaraan toegevoegd dat, mocht België het vooruitrukken van de Duitse legermacht verhinderen, Duitschland verplicht zou zijn België als vijand te beschouwen en de wapens te laten beslissen over de latere regeling van de betrekkingen tusschen beide Staten.

Deze nota verwekte bij 's Konings Regeering een volslagen en smartelijke verbazing.

De aan Frankrijk toegeschreven bedoeling is strijdig met de stellige verklaringen op 1 Augustus tegenover ons uit naam der Regeering van de Republiek afgelegd.

Overigens, moest, ondanks onze verwachting, België 's onzijdigheid door Frankrijk worden geschonden, dan zou België al zijne internationale verplichtingen naleven en zou zijn leger den indringer met alle mogelijk geweld weerstand bieden. (*Algemeene goedkeuring.*)

De verdragen van 1839, bevestigd door die van 1870, bekrachtigen België 's onafhankelijkheid en onzijdigheid met waarborg vanwege de mogendheden, en onder andere vanwege Zijne Majesteit den Koning van Pruisen.

België is zijne internationale verplichtingen steeds trouw gebleven en het heeft zijne plichten immer met eerlijke onpartijdigheid vervuld ; het heeft geen poging hoegenaamd verzuimd om zijne onzijdigheid te handhaven of te doen eerbiedigen.

De aanslag waarmede de Duitse Regeering zijne onafhankelijkheid bedreigt, zou een onloochenbare schennis van het volkenrecht heeten. (*Levendige goedkeuring.*)

Geen krijgskundig belang, hoe ook genaamd, wettigt schennis van het recht. (*Zeer wel! Bravo!*)

Door het aanvaarden van de haar beteekende voorstellen, zou de Belgische Regeering de eer der Natie prijs geven en tevens hare verplichtingen tegenover Europa tekort doen. (*Levendige toejuichingen en herhaalde kreten: Leve België!*)

Bewust van de rol door België sinds ruim tachtig jaar in de wereldbeschaving vervuld, wil het niet gelooven, dat zijne onafhankelijkheid slechts kan behouden blijven ten koste van een te kort komen aan zijne onzijdigheid. (*Zeer wel! Zeer wel!*)

Wordt deze hare hoop te leur gesteld, dan is de Belgische Regeering er vast toe besloten, door alle middelen waarover zij beschikt, elken aanslag op haar recht af te weren. (*Onbeschrijflijke geestdrift: al de leden staan recht en juichen den Minister toe.*)

Mijne Heeren, tot 6 uur van dezen morgen hebben wij gewacht naar het antwoord op de nota welke ik u daareven voorlas. Dit antwoord wierd ons heden morgen te 6 uur overgemaakt door Zijne Excelentie den minister van Duitschland ; het luidt:

(Vertaling.)
Brussel, 4 Augustus 1914

Mijnheer de Minister,

Ik werd gelast en heb de eer Uwe Excellentie te berichten, dat ingevolge het weigerend antwoord van 's Konings Regeering op de welgemeende voorstellen vanwege de Keizerlijke Regeering, deze tot haar groot leedwezen, zal verplicht zijn de veiligheidsmaatregelen, als onmisbaar aangegeven tegenover Frankrijks bedreigingen, uit te voeren desnoods met wapengeweld.

Gelief, Mijnheer de Minister, de betuiging van mijne hoogachting te aanvaarden.

(Ond.) VON BÜLOW

Aan Zijne Excellentie den heer Davignon, Brussel.

(Ontroering en luidruchtige gesprekken.)

Mijne heeren, dit antwoord behoeft geen uitleg, omdat alle uitleg de gebeurtenissen van heden verzwakken zou. Thans is eilaas! het woord aan de wapens, en op dat gebied zullen wij krachtdadig en manhaftig onze plicht volvoeren. *(Luide goedkeuring en kreten: Leve België!)*

Zooals Zijne Majesteit de Koning het daareven zegde, kan een volk, dat zich niet overgeeft, worden verwonnen maar zeker en vast niet vernietigd! *(Herhaalde en luide goedkeuring.)*

En ik verklaar het, uit naam van gansch het Volk dat thans is samengeschaard, bij wien maar één hart klopten maar één ziel trilt: dat Volk, al werd het ook overwonnen nóóit zal het zich onderwerpen! *(Salvo van langdurige en geestdriftige toejuichingen. – De heer Minister verlaat het spreekgestoelte onder de algemeene toejuichingen der vergadering en den herhaalden kreet: Leve België!)*

De heer Carton de Wiart, minister van justitie. Leve België! Eendracht maakt macht!

De heer voorzitter. Mijne heeren, wij moeten akte nemen van de plechtige verklaringen welke de heer minister komt af te leggen in naam der Regeering. Ons eenig antwoord luidt: dat dezelfde gevoelens onze harten doen trillen, en dat wij in hem al ons betrouwen stellen. *(Levendige goedkeuring.)*

Wij roepen hem toe: Leve België! Ondersteund door de wilskracht van alle Belgen, zal nooit, voorwaar, ons België vergaan! *(Herhaalde en langdurige toejuichingen. Leve België!)*

De zitting van de vereenigde Kamers wordt geheven te half elf.

(De heeren senatoren trekken zich terug naar hunne vergaderingszaal).

Gastbijdrage: Ine Biesbrouck

Is Wereldoorlog III een feit?

Studente Ine Biesbrouck (°26.09.1997) blikt terug op het voorbije jaar met de bloedige aanslagen in Frankrijk en België en zij probeert ook een blik op de toekomst te werpen.

De nacht van 13 november 2015 hielden miljoenen mensen hun adem in. Een zin- en geesteloze daad van terreur veroorzaakte talloze slachtoffers over de hele wereld. Is dit het begin van een terugkeer naar gruwelen die we hoopten nooit meer te zien? Of gaat het verder en keren we terug naar een tijd waar mensen geen vrijheid hebben om zichzelf te zijn?

Jarenlang hebben we gevochten tegen onderdrukking en uitbuiting. Getekend door verscheidene gruweldaden kwamen verdragen tot stand die ons leerden coöpereren. Criteria als vrijheid, leven en recht beheersten ons leven en zorgden voor zingeving. We evolueerden naar een tijd waar verdraagzaamheid centraal kwam te staan en de waarschijnlijkheid van conflicten leek te dalen. De vraag is of deze verworvenheden door de recente daden onder druk komen te staan.

Volgens mij kunnen we de hedendaagse situatie en de reeds gevoerde oorlogen niet met elkaar vergelijken. Begin en midden 20ste eeuw lieten miljoenen mensen het leven voor hun vaderland. Wat was de reden hiervoor? Grootmachten die nog meer macht wensten. Onenigheden zorgden voor conflict met onvoorziene en gruwelijke toestanden over de hele wereld als gevolg.

Tijden zijn gelukkig veranderd en meer dan 190 landen worden geacht zich aan de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens te houden. Op deze manier kunnen we kopieën van reeds begane fouten uit het verleden vermijden. Het grote verschil met de aanslagen vandaag de dag ligt dan ook niet bij de schending van deze of andere verklaringen. Het probleem bestaat uit het feit dat er ditmaal geen conflict is tussen landen, maar een conflict tussen een groep en de rest van de bevolking. In mijn ogen is een nieuwe wereldoorlog eerder onmogelijk en zal dit conflict beperkt worden.

Waar we volgens mij wel schrik voor moeten hebben is het veralgemeningsprobleem dat ontstaat. Uit mijn persoonlijke ervaringen heb ik al gemerkt dat er een tunnelvisie wordt gecreëerd waarbij allochtonen een stereotiep met zich meedragen. De hele Islam wordt gezien als een sekte, een geloof zonder inhoud, maar dit vind ik persoonlijk kort door de bocht. Terroristen geloven niet in de waarden en normen die de Islam promoot, hun "geloof" staat hier volledig los van. We moeten dus vermijden dat we deze twee totaal verschillende visies gaan doortrekken tot een geheel.

Ik sta dan ook achter de boodschap om verdraagzaam te zijn tegenover andere culturen en religies. We leven niet meer in een tijd waar mensen een bepaalde visie wordt opgelegd. We leven in een tijd waar mensen de vrije keuze hebben om te geloven in wie ze zijn en hoe ze dit kunnen bereiken. Diversiteit is een ruim en belangrijk begrip in onze samenleving dat we moeten promoten en koesteren.

Alles bijeen denk ik dat we voor een derde wereldoorlog dus geen schrik moeten hebben. De hele wereld staat namelijk samen tegenover een groep extremisten. Wel moeten we oppassen dat we geen gebruik gaan maken van stereotypering en alles gaan beginnen veralgemenen. Want waar staan we anders met al onze verworven vrijheden als we opnieuw hokjes gaan creëren?

Groot aantal stoffelijke resten van soldaten gevonden

In 2016 werden ook drie Belgische soldaten teruggevonden

Met de regelmaat van de klok worden nog steeds, meer dan honderd jaar na de feiten, menselijke resten van gesneuvelde soldaten opgegraven in de destijds zo geteisterde Westhoek.

Met wat geluk en met de hulp van degelijke uitrusting kan de nationaliteit achterhaald worden maar dit is lang niet altijd het geval. De voorbije jaren lukte dit voor enkele Duitse, Franse en Commonwealth soldaten.

In 1952 werd tijdens het ploegen in Stuivekenskerke het lichaam van de Belgische militair Louis Notaert (8ste Linieregiment) gevonden. Hij werd datzelfde jaar op de militaire begraafplaats van Ramskapelle herbegraven.

In 2016 werden voor het eerst in 64 jaar, op het grondgebied van de stad Diksmuide, de stoffelijke overschotten van drie gesneuvelde Belgen, die deel uitmaakten van het 12de Linieregiment, toevallig blootgelegd.

Naar aanleiding van deze uitzonderlijke vondst werd een persmoment georganiseerd om deze gebeurtenis te duiden. Om vroegtijdige lekken in de pers en op de sociale media te vermijden, werd de tijd tussen de opgraving, de uitnodiging en het persmoment zo kort mogelijk gehouden.

Dit persmoment werd georganiseerd op vrijdag 24 juni 2016 om 10u00 in de gotische zaal van het Diksmuidse stadhuis. De aanwezigen werden er verwelkomd door Luitenant-Kolonel Rudy Baert van de Algemene Directie Communicatie van Defensie.

Daarna werd de vondst toegelicht door historicus Franky Bostyn, archeologe Marie Lefere en de heer Didier Pontzeele van de Dienst Oorlogsgraven en het Instituut der Veteranen.

Daarna werden de aanwezigen uitgenodigd om de site van de vondst te bezichtigen. Rubberen laarzen waren hierbij onontbeerlijk...

Bij archeologische werken in Langemark-Poelkapelle werden in april 2016 nog eens 19 lichamen gevonden van soldaten uit de Eerste Wereldoorlog. De lichamen werden gevonden tijdens archeologisch onderzoek op een plek waar binnenkort een gasleiding komt van Fluxys.

Naast de vondst van de stoffelijke overschotten werden er loopgraven, schuilplaatsen en bomkraters ontdekt.

Van de gevonden stoffelijke resten bevinden er zich 14 in een gebied waar in april 1915 de Canadezen de aanval inzetten op de Duitse linies. In één dag raakten er toen 230 geallieerde soldaten vermist.

Daarnaast werden nog stoffelijke resten gevonden van vijf soldaten die gesneuveld zijn in 1915, kort na de eerste gasaanvallen. Het gaat al zeker om twee Britten en twee Duitsers. Van negen lichamen bestaat het vermoeden dat het ook om Britten gaat, maar het onderzoek is nog aan de gang.

Literatuurlijst

Het voorbije jaar gelezen en aan te bevelen:

1915 Le Hartmannswillerkopf

Hachette Collections

2015, Hachette Collections, Pegasuspark, De Kleetlaan 12 A/B, 1831 Diegem

De dodendraad aan de grens te Kinrooi

Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw ; Culturele Raad gemeente Kinrooi

2010, Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw ; Kinrooise Culturele Raad
D/2016/2853/01

De Duitse militaire begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog in Moorslede

Vancoillie Jan

2015, Vancoillie Jan, Deken Jonckheerestraat 2 B, 8560 Wevelgem

ISBN 978-90-821039-2-2

De Rijnbezetting door de Belgische troepen - De verhoudingen tussen bezetter en bevolking (1918-1923)

Vekemans Charlotte

2014, Masterproef binnen de opleiding Master in de Geschiedenis - KU Leuven

Die Büchse der Pandora - Geschichte des Ersten Weltkriegs

Leonhard Jörn

2014, Verlag C. H. Beck oHG, München 2014

ISBN 978-3-406-66191-4

Een kijk op de administratiefrechtelijke organisatie van het "Etappengebied" tijdens de Eerste Wereldoorlog

Vandenbogaerde Sebastiaan

2010, Masterproef Faculteit Rechtsgeleerdheid - Universiteit Gent

Koning Albert en zijn soldaten - Het Belgisch leger tijdens de Eerste Wereldoorlog

Vandeweyer Luc

2014, Uitgeverij Manteau / WPG Uitgevers België nv en Luc Vandeweyer

ISBN 978 90 223 3077 7

Marie & Irène Curie en 'la Brave Petite Belgique'

Debaillie Roseline

2014, Debaillie Roseline, Jagerstraat 8, 8970 Poperinge

De rode poppie of klaproos van het British Legion en de blauwe korenbloem van de Duitse Volksbund.

Linken

www.abmc.gov/home.php	American Battle Monuments Commission.
www.comingworldrememberme.be	Coming World Remember Me.
www.consulfrance-bruxelles.org	Het Franse consulaat-generaal in Brussel.
www.cwgc.org	De Commonwealth War Graves Commission, de oorlogsgravendienst van het Gemenebest.
www.demeibloem.be	Autocarreizen De Meibloem, Tielt.
www.facebook.com/pages/Kom-Il-Foo/810117315679162?sk=info	De Facebook pagina van Kom il Foo, Ieper.
www.hoogecrater.com	Museum Hooge Crater, Zillebeke.
www.ieper.be	De stad Ieper.
www.inflandersfields.be	Het In Flanders Fields Museum, Ieper.
www.langemark-poelkapelle.be	De gemeente Langemark-Poelkapelle omvat ook Bikschote, Madonna en Sint-Juliaan.
www.lastpost.be	De Last Post Association, Ieper.
www.ledegem.be	De gemeente Ledegem, omvat ook Sint-Eloois-Winkel en Rollegem-Kapelle.
www.oldleghem.be	Old Leghem luchtvaartmuseum in Ledegem.
www.toerismeieper.be	Toerisme Ieper.
www.toerismevlaanderen.be	Toerisme Vlaanderen.
www.volksbund.de	Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V., de Duitse oorlogsgravendienst, Kassel, Duitsland.
www.westhoek.be	Portaalsite van de Westhoek.
www.wo1.be	Wereldoorlog 1 in de Westhoek.

Bibliografie

14-18 De Eerste Wereldoorlog

Projectleiding: Constant J. en Wytéma J.
1975, Amsterdam Boek b.v.
ISBN 90 318 9623 4

Age 14

Spillebeen Geert
2000, Altoria
ISBN 90-317-1582-4

Before endeavours fade - A guide to the battlefields of the First World War

Coombs Rose E. B.
1976, After the Battle
ISBN 978-1-870-06762-1

De Duitse begraafplaats in Langemark

Howe Horst, Missinne Robert, Verbeke Roger
2011, De Klaproos
ISBN 90-5508-115-8

Deutsche Kriegsgräberstätten im Westen

Kammerer Willi
2001, Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.

Die Deutschen Soldatenfriedhöfe des Ersten Weltkriegs in Flandern

Freytag Anette & Van Driessche Thomas
2011, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed VIOE

Kriegsgräberfürsorge 1915-1930

Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge, e.V.
1930, Sonderdruck des Volksbundes Deutsche Kriegsgräberfürsorge, e.V.

Land van Schroot en Knoen - Slachtoffers van ontploffingen in de frontstreek 1918 - heden

Desreumaux John
2011, John Desreumaux en Davidsfonds Uitgeverij nv
ISBN 978-90-5826-770-2

Pocket Battlefield Guide Ypres & Passchendaele

Holt, Major Tonie & Mrs Valmai
2006, Pen & Sword Books Limited
ISBN 1 84415 377 0

Reisgids naar de Eerste Wereldoorlog

Van Clemen Sam
2008, Standaard Uitgeverij
ISBN 978 90 02 22355 6

Soldatenfriedhof Langemarck - Geschiedenis en Mythe van een militaire begraafplaats

Verstraete Pieter Jan
2009, Groeninghe
ISBN 978-90-77723-78-4

Soldatenfriedhöfe und Heldenhaine

Pietzsch Christian
2004, Institut für Landschaftsarchitektur

Inhoudstafel

Inleiding	1
Annemie	2
Programma dag 1 – vrijdag 11 november	3
Saint-Charles de Potyze	4
De Menenpoort	8
Eretekens voor de Last Post Association	9
11de maand, 11de dag, 11de uur: Speciale Last Post plechtigheid	10
De Vestingroute	11
Ramparts Cemetery – Lille Gate	12
Coming World Remember Me	13
De Sint-Maarten kathedraal	15
Herdenkingsconcert The Great War Remembered	16
Avondwandeling De Nachtwacht	17
Programma dag 2 – zaterdag 12 november	18
Museum Hooge Crater	19
Poelcapelle British Cemetery	23
John Condon: age 14	25
Langemark Deutscher Soldatenfriedhof	26
Luchtvaartmuseum Old Leghem	31
Troonrede Koning Albert	33
Gastbijdrage: Ine Biesbrouck	39
Groot aantal stoffelijke resten van soldaten gevonden	40
Literatuurlijst	41
Linken	42
Bibliografie	43
Inhoudstafel	44

Kaart van de Ieperboog, de *Ypres Salient*, met aanduiding van de frontlijn op november 1914, mei 1915, november 1917 en april 1918.

